

Mielenterveyttä ja päihteettömyyttä edistävä Ylöjärvi

2021-2024

Ylöjärven mielenterveysryhmä

26.1.2021 Ylöjärven perusturvalautakunta

www.ylojarvi.fi

Sisällysluettelo

TIIVISTELMÄ	3
I SELONTEKO-OSA	4
1. Ylöjärvi rohkea edelläkävijä	4
Sivistys ja hyvinvointirooli	4
2. Mielenterveys- ja päihdesuunnitelman lähtökohdat.....	6
Mielenterveys pääomana.....	7
Lasten ja nuorten mielenterveyden rakentuminen arjessa.....	7
Mielenterveysoikeudet	8
Ihmisten tarpeiden mukaiset, laaja-alaiset palvelut	8
Hyvä mielenterveysjohtaminen.....	8
Kaikkien yhteinen tehtävä.....	9
Mielenterveyteen vaikuttavat tekijät	10
Suomalaisten mielenterveys	11
3. Mielenterveys- ja päihdepalvelut Pirkanmaalla	12
4. Nykyiset palvelut	16
Lasten, nuorten ja perheiden palvelut.....	16
Työikäisten sosiaalityön palvelut.....	19
Ikäihmisten palvelut.....	20
Vapaa-aikapalvelut.....	22
Ylöjärven kaupungin työllisyyspalvelut	23
Lasten ja nuorten erityispalvelut	23
Avoterveydenhuolto	24
Mielenterveys – ja päihdepalvelut	25
5. Palvelujen käyttö ja kysyntä Ylöjärvellä	26
II SUUNNITELMAOSA.....	30
1. Mielenterveys- ja päihdetyön kehittämistavoitteet vuosille 2021-2024.....	30
2. Mielenterveystyön ja päihdehuollon haasteita ja ratkaisukeinoja.....	30
Lasten palvelut.....	31
Nuorten palvelut.....	32
Työikäisten palvelut	33

Mielenterveys- ja päihdepalvelut	34
Ikäihmisten palvelut	36
III KEHITTÄMISSUUNNITELMA, SEURANTAINDIKAATTORIT JA AIKATAULU	37
LIITTEET	42
LÄHTEET	45

TIIVISTELMÄ

Ylöjärven kaupunkistrategian uusi visio 2028 on "Ylöjärvi - rohkea edelläkävijä". Kaupungin arvot ovat kehitysrohkeus, vastuullisuus, oikeudenmukaisuus ja turvallisuus.

Mielenterveys- ja päihdesuunnitelmassa kuvataan, miten tätä tavoitetta toteutetaan kunnan mielenterveys- ja päihdetyössä sekä muissa peruspalveluissa vuosina 2021-2024. Suunnitelma on osa Ylöjärven kaupungin hyvinvointikertomusta (2021-2024). Mielenterveys- ja päihdesuunnitelman on laatinut vuonna 2011 perustettu mielenterveysryhmä, jonka jäsenet edustavat kaupungin eri tulosyksiköitä.

Mielenterveysryhmä (MIETE) on nostanut kehittämisalueiksi vuosille 2021-2024 seuraavat neljä aluetta:

1. Pikkulapsiperheiden ennaltaehkäisevän tuen vahvistaminen
2. Sosiaalisen kuntoutuksen monipuolistaminen
3. Psykososiaalisen tuen varmistaminen muuttuvissa yhteiskuntatilanteissa
4. Päihde- ja peliriippuvuuden hoidon vahvistaminen

I SELONTEKO-OSA

1. Ylöjärvi rohkea edelläkävijä

Ylöjärven kaupungin perustehtävä on edistää ylöjärveläisten hyvinvointia sekä kestävää kehitystä alueellaan. Ylöjärven asukasluku on kasvanut voimakkaasti. Kaupungissa asuu paljon lapsiperheitä. Virallinen väkiluku vuoden 2019 lopussa oli 33 234. Ylöjärven ennakoidaan kasvavan voimakkaasti osana Tampereen kaupunkiseutua myös tulevina vuosina. Nuorimpien ja vanhimpien kaupunkilaisien osuus kasvaa huomattavasti työikäisiä nopeammin, jolloin myös palvelutarpeet lisääntyvät. Samalla kaupungin taloudellinen asema kiristyy ja rekrytointihaasteet kasvavat. Ylöjärven kaupunki-strategiassa (kuva 1) kaupungin roolia tarkastellaan kolmen eri roolin kautta, joista yksi on sivistys- ja hyvinvointirooli.

Kuva. 1 Ylöjärven kaupunkistrategia 2018-2028

Sivistys ja hyvinvointirooli

“Painotamme hyvinvointia edistävässä työssä ennaltaehkäiseviä toimintamalleja ja matalan kynnyksen palveluita, joita on tarjolla kaikenikäisille kuntalaisille. Hyvinvointitavoitteenamme on terveiden elämäntapojen ja elämänhallinnan vahvistaminen. Tuemme kuntalaisia ottamaan vastuuta omasta ja lähipiirinsä hyvinvoinnista. Kannustamme asukkaita yhteisöllisyyteen ja vapaaehtoistoimintaan.”

Ylöjärveläisten terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseksi tehtyjen toimenpiteiden, hyvinvoinnin nykytilanteen ja tulevaisuuden haasteiden perusteella Ylöjärven hyvinvoinnin edistämisen painopisteiksi vuosille 2021–2024 on linjattu.

Hyvinvointia tukeva elinympäristö	Toisista välittäminen ja yhdessä tekeminen	Hyvinvointia rakentavien valintojen tukeminen
<ul style="list-style-type: none"> • Laadukkaiden ja monikanavaisten palveluiden järjestäminen • Kuntalaisten turvallisuuden edistäminen • Kulttuurihyvinvoinnin edistäminen 	<ul style="list-style-type: none"> • Osallisuuden vahvistaminen • Perheiden tukeminen • Järjestöjen, vapaaehtoistyön ja muiden toimijoiden mahdollisuuksien edistäminen 	<ul style="list-style-type: none"> • Päihteettömyyden tukeminen • Kestävän liikkumisen lisääminen • Ilmastonmuutosta hillitsevien elintapojen edistäminen

SOTE-uudistus on näillä näkymin toteutumassa v. 2023 alusta alkaen. Rinteen/ Marinin hallitusohjelmassa painotetaan oikeudenmukaista, yhdenvertaista ja mukaan ottavaa sekä osaamisen, sivistyksen ja innovaatioiden Suomea. Alla mielenterveys- ja päihdepalveluiden osalta relevantit tavoitteet:

1. Hyvinvoinnin edistäminen ja eriarvoisuuden vähentäminen. Hyvinvointia ja terveyttä edistetään parantamalla kansansairauksien ehkäisyä ja hoidon vaikuttavuutta, lisäämällä matalan kynnyksen elintapaohjausta ja ennaltaehkäiseviä toimia. Lisäksi päivitetään päihdestrategia ehkäisevän työn edistämiseksi ja päihdepalvelujen kokonaisuuden yhteensovittamiseksi. Lisäksi tavoitteena on vähentää tupakoinnin ja alkoholin kokonaiskulutusta ja laaditaan valtioneuvoston periaatepäätös huumausainepolitiikasta ja pelihaittoja ehkäistään osana rahapelipoliittista ohjelmaa. Laaditaan mielenterveysstrategia ja uudistetaan mielenterveys- ja päihdelainsäädäntö.
2. Lapsi- ja perheystävällisyyden edistäminen, johon pyritään hyvinvoinnin vahvistamisella ja lapsiperheiden palveluiden parantamisella ja toimeentulon turvaamisella. Lasten ja nuorten mielenterveyspalveluiden saamisen kynnystä madalletaan ja parannetaan oikea-aikaisuutta ja saatavuutta osana peruspalveluja ja tiivistetään niiden yhteyttä olemassa oleviin lasten ja perheiden palveluihin ja muihin palvelurakenteisiin. Lisäksi jatketaan lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelmaa ja levitetään perhekeskustoimintamallia ja kehitetään neuvoloita.
3. Ikäystävällisyyden edistäminen, johon pyritään hyvinvoinnin ja toimintakyvyn vahvistamisella ja palveluiden parantamisella.

4. Sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden parantaminen, johon pyritään perustason palveluiden saatavuuden parantamisella tulevaisuuden sotekeskuksissa ja palvelujärjestelmää kehittämällä ja käynnistämällä uudistushankkeita. [Sosiaali- ja terveyspalveluiden rakenneuudistuksen](#) keskeisenä tavoitteena on:

- kaventaa hyvinvointi- ja terveyseroja
- Turvata yhdenvertaiset ja laadukkaat sosiaali- ja terveyspalvelut kaikille suomalaisille
- Parantaa palveluiden saatavuutta ja saavutettavuutta
- Turvata ammattitaitoisen työvoiman saanti
- Vastata yhteiskunnallisten muutosten mukanaan tuomiin haasteisiin
- Hillitä kustannusten kasvua

Osaamisen, sivistyksen ja innovaatioiden kokonaisuuden alla tavoitellaan, että lapset ja nuoret voivat hyvin ja koulutus rakentaa yhteiskunnallista tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta mm. kehittämällä neuvolapalveluista väylä varhaiskasvatukseen. Yhtenä tavoitteena on, että nuorten syrjäytyminen vähenee ja jokainen nuori pysyy koulutuspolulla ja nuorisotyöttömyys vähenee.

2. Mielensterveys- ja päihdesuunnitelman lähtökohdat

Lähtökohtana mielensterveys- ja päihdesuunnitelmalle on Kansallinen mielensterveysstrategia ja itsemurhien ehkäisyohjelma vuosille 2020–2030.

Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisemassa mielensterveysstrategiassa mielensterveys nähdään voimavaraksi, jota voidaan tukea. Mielensterveyden häiriöitä voidaan ehkäistä ja hoitaa tehokkaasti ja niihin liittyvää syrjintää ja leimaamista vähentää. Koska mielensterveyden häiriöt ovat kansanterveydellinen haaste, palvelujen (mukaan lukien päihdepalvelut) saatavuus tulee saattaa muiden sosiaali- ja terveyspalvelujen tasolle. Strategia antaa suuntaviivat päätöksenteolle sekä toiminnan ja voimavarojen suuntaamiselle. Laaja yhteistyö on tarpeellista sen tavoitteiden saavuttamiseksi.

Strategiassa (kuva 2) on viisi sisällöllistä painopistettä: mielensterveys pääomana, lasten ja nuorten mielensterveys, mielensterveysoikeudet, palvelut ja mielensterveysjohtaminen. Seurantaan ehdotetaan sekä olemassa olevia, että kehitettäviä mittareita.

Strategian tavoitteita toteutetaan aluksi lisäämällä ehkäisevien ja hoitopalveluiden saatavuutta perustasolla sekä näiden ylläpitämiseksi tarvittavaa yhteistyörakennetta. Lisäksi parannetaan työelämään kuntouttavia mielensterveyspalveluja, mielensterveysosaamista kunnissa ja itsemurhien ehkäisyä (kuva 3).

Kuva 2. Kansallisen mielensterveysstrategian painopisteet vuosina 2020–2022 (Vorma ym. 2020).

Mielenterveysstrategian toimeenpanon painopisteet vuosina 2020-2022

Psykososiaalisten hoitojen saatavuuden parantaminen

- Erityisesti nuorten psykososiaalisten menetelmien saatavuus
- Osana Tulevaisuuden sosiaali- ja terveysterveyskeskus-ohjelmaa, yhteensä 43 milj. euroa

Työelämään kuntouttavien mielenterveyspalvelujen kehittäminen

- Mielenterveyskuntoutujien tuetun työllistymisen mallin kokeilut
- Yhteensä 6 milj. euroa

Mielenterveysosaamisen vahvistaminen

- Mielenterveysosaamisen ja -taitojen lisääminen kunnissa
- Yhteensä 4,5 milj. euroa

Itsemurhien ehkäisyohjelman toimeenpano

- Erityisesti niillä alueilla, joilla itsemurhakuolleisuutta on paljon
- Yhteensä 6,5 milj. euroa

Mielenterveys pääomana

Mielenterveys on tärkeimpiä asioita ihmisen elämässä. Se vaikuttaa kaikkeen terveyteen, hyvinvointiin, ihmissuhteisiin, opiskeluun, työhön ja koko elämän kulkuun. Ihmisten hyvä mielenterveys vahvistaa luottamusta, vastavuoroisuutta ja yhteenkuuluvuuden tunnetta yhteiskunnassa. Tuottavuus on vahvasti sidoksissa työvoimaan kuuluvien ihmisten mielenterveyteen. Väestön hyvä mielenterveys tukee koko Suomen menestymistä.

Toimenpiteet kohdistuvat laaja-alaisesti erilaisiin ihmistyön toimijoihin ja toisaalta mm. työelämän rakenteisiin kokonaisuudessaan. Merkittävänä välineenä on mielenterveysosaamisen ja -taitojen lisääminen koulutuksen ja ohjelmatyön avulla.

Lasten ja nuorten mielenterveyden rakentuminen arjessa

Lapsuuden ja nuoruuden kasvuolosuhteet vaikuttavat merkittävästi mielenterveyteen. Lasten ja nuorten mielenterveys vahvistuu, kun yhteiskunta toimii niin, että:

- luodaan edellytykset turvalliselle elämän alulle
- turvataan jokaiselle lapselle yhtäläiset mahdollisuudet hyvään itsetuntoon ja mielenterveystaitoihin, oppimiseen ja onnistumisen kokemuksiin
- annetaan jokaiselle lapselle ja nuorelle yhtäläinen mahdollisuus osallistua turvallisiin ja kehitystä edistäviin harrastuksiin
- turvataan haavoittuvassa asemassa olevien lasten ja nuorten oikeudet
- vähennetään lapsiköyhyyttä.

Mielenterveysoikeudet

Mielenterveysoikeuksien toteutuminen suojaa kaikkien mielenterveyttä. Mielenterveyspalveluissa on kiinnitettävä erityistä huomiota mielenterveysoikeuksien toteutumiseen. Mielenterveysoikeuksiin kuuluvat muu muassa hyväksytyksi tuleminen ja syrjimättömyys, ihmisarvon ja perus- ja ihmis-oikeuksien kunnioitus sekä tietoisuus niistä. Mielenterveysoikeuksien saavuttamiseksi tarvitaan työtä ennakkoluulojen, virheellisten käsitysten ja vastakkainasettelun voittamiseksi.

Ihmisten tarpeiden mukaiset, laaja-alaiset palvelut

Palvelut vastaavat ihmisten tarpeita, kun varmistetaan, että

- ne ovat asiakaslähtöisiä, ikä- ja kehitysvaiheeseen sopivia ja käyttäjät kokevat ne itselleen soveltuviksi,
- ne ovat saavutettavia, oikea-aikaisia, laadukkaita ja vaikuttavia,
- ne ovat joustavia, yhteen sovitettavia ja jatkuvuutta tukevia,
- ne edistävät kuntoutumista,
- ne noudattavat yhdenvertaisuusperiaatetta; palvelujen suunnittelussa otetaan erityisesti huomioon ryhmät, jotka muuten olisivat vaarassa jäädä eriarvoiseen asemaan,
- ne ottavat huomioon omaiset ja läheiset sekä voimavarana että tuen tarvisijoina,
- henkilöstön ammattitaitoa ja työhyvinvointia pidetään yllä,
- vakavia psyykkisiä sairauksia ja päihdehäiriöitä sairastavien ihmisten fyysisen terveyden hoito toteutuu yhdenvertaisesti muun väestön kanssa.

Hyvä mielenterveysjohtaminen

Mielenterveyden huomioiminen sisältyy kaikkeen johtamiseen. Mielenterveystyötä ohjataan ja johdetaan suunnitelmallisesti kokonaisuutena ylittäen hallinnolliset rajat. Johtaminen sopeuttaa organisaatiot ja niiden toiminnat mielenterveyteen vaikuttaviin ajankohtaisiin ilmiöihin ja talouden realiteetteihin sekä valmistelee ne kohtaamaan tulevaisuuden haasteet. Johtamisessa tukeudutaan ajantasaiseen tietoon ja teknologiaan. Varmistetaan ajankohtaisen ja ennakoivan tutkimustiedon saatavuus. Johtamisessa käytetään parhaiten soveltuvia indikaattoreita ja niitä seurataan. Mielenterveysstrategian toteutumista arvioidaan säännöllisesti ja sen toimenpide-ehdotuksia painotetaan ja muotoillaan uudestaan tarpeen mukaan.

Kuva 3. Itsemurhien ehkäisyohjelma 2020–2030 (Vorma ym. 2020).

Itsemurhien ehkäisyohjelma

Itsemurhien ehkäisy vaatii tehostamista ja lisää uusia keinoja.

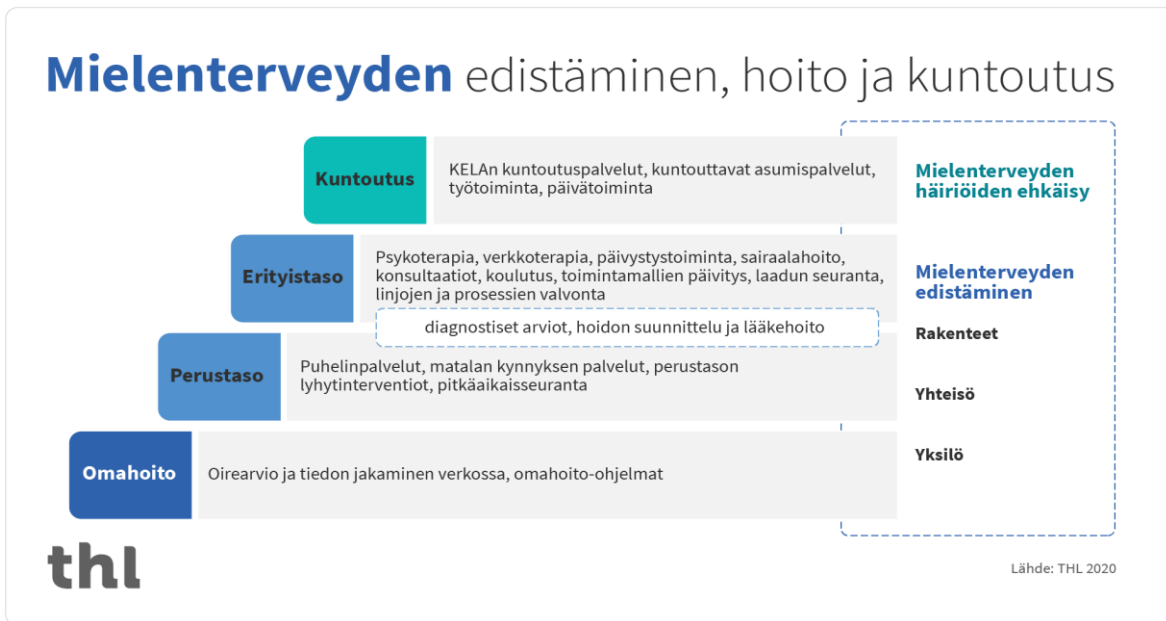
- Asenteet – itsemurhaa yrittäneitä ei syyllistetä tai pidetä huomionhakuksina
- Itsemurhakeinojen ja itsemurhavälineiden saatavuutta on ehkäistävä.
- Matalan kynnyksen kriisipalvelut koko Suomeen – tietoa niistä levitettävä aktiivisesti
- Hoitoon pääsyä helpotetaan ja nopeutetaan priorisoimalla – varhainen tuki
- Tuetaan läheisiä
- Arvioidaan myös päihdeongelmaisten itsemurhavaaran vakavuus
- Media mukaan – myönteiset tarinat voivat auttaa löytämään apua
- Kehitetään EU-lainsäädäntöä rajaamaan itsemurhiin rohkaisevaa sisältöä mediassa ja audiovisuaalisissa aineistoissa.
- Lisätään ajantasaista tutkittua tietoa eri ikä- ja riskiryhmistä tukemaan varhaista puuttumista

Kaikkien yhteinen tehtävä

Mielenterveyden, päihteettömyyden ja hyvinvoinnin edistäminen on kaikkien ylöjärveläisten yhteinen asia. Kuntalaiset kantavat osaltaan vastuun hyvinvoinnistaan. Kaikilla kunnan toimialoilla on oma roolinsa hyvinvoivan Ylöjärven rakentajana. Suunnitelmassa painotetaan julkisia palveluita, mutta palveluverkkoon (Kuva 4) tuovat oman panoksensa myös 3 sektorin ja yksityisen puolen toimijat. Yhteisen työn tulokset näkyvät yhteisötasolla:

- osallistumisen, luottamuksen ja sosiaalisen tuen (sosiaalisen pääoman) vahvistumisena,
- Ihmisten osallisuuden ja vaikutusmahdollisuuksien lisääntymisenä ja
- syrjinnän ja suvaitsemattomuuden vähentymisenä

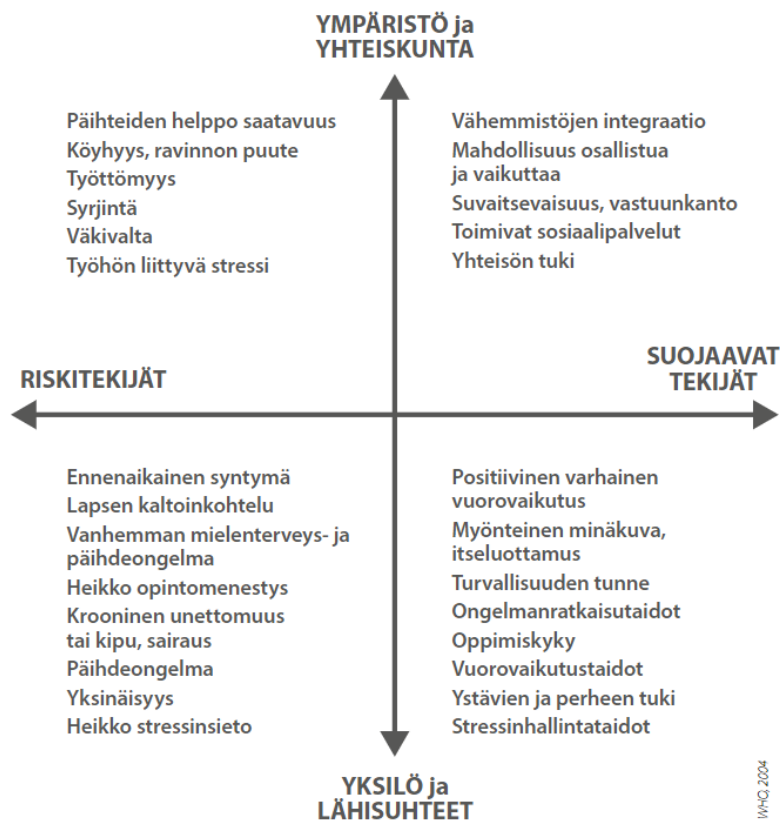
Kuva 4. Mielensterveyspalvelut perus- ja erityistasolla (THL 2020).

Mielensterveyteen vaikuttavat tekijät

Mielensterveys ei ole staattinen tila, vaan monen eri tekijän summa. Mielensterveyteen vaikuttavat tekijät ovat näin ollen vuorovaikutuksessa keskenään. Yksilön ominaisuuksien lisäksi mielensterveyteen vaikuttavat (kuva 5) myös yhteisölliset, yhteiskunnan rakenteelliset ja kulttuurilliset tekijät (mm. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2009).

Kuva 5. Mielen terveyteen vaikuttavat tekijät (World Health Organization, 2004).

Suomalaisten mielen terveys

Hyvä mielen terveys on olennaista niin ihmisen hyvinvoinnin kuin toimintakyvynkin kannalta. Suomalaisten fyysinen terveys on parantunut viime vuosikymmenen aikana, mutta samaan aikaan mielen terveysperusteiset syyt ovat nousseet suurimmaksi syyksi ennen aikaiseen työkyvyttömyyteen. Tilastojen mukaan, joka viides suomalainen sairastaa jotakin mielen terveyden häiriötä, joista yleisimpiä ovat masennus ja ahdistus. (Mieli ry.)

Mielen terveys on myös voimavara, jolloin puhutaan positiivisesta mielen terveydestä. Väestön positiivista mielen terveyttä tarkasteltiin osana Finterveys 2017- tutkimusta. Tuloksien mukaan lähes 90 % kyselyyn vastaajista omasi vähintään kohtalaisen positiivisen mielen terveyden.

Suomalaisista **86 %** arvioi psyykkisen hyvinvointinsa vähintään kohtalaiseksi.

(Koponen ym. 2018)

Lähes **20 %**:lla suomalaisista on jokin mielenterveyden häiriö.

(OECD/EU, IHME 2018)

Elinikäinen riski sairastua mihin tahansa psyykkiseen sairauteen on lähes **50 %**.

(Kessler ym. 2007; Suvisaari ym. 2009)

Aikuisista noin **30 %** ylittää alkoholin ongelmakäytön rajat.

(Sotkanet, 2018)

Noin **3 %**:lla suomalaisista on rahapeliongelma.

(Cantell ym. 2019)

3. Mielenterveys- ja päihdepalvelut Pirkanmaalla

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (2020) arvioi *Tiedosta arviointiin tavoitteena paremmat palvelut Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskuksen* – raportissa Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskuksen tilaa TAYS-erityisvastuualueella. Raportti on luettavissa STM:n Julkari-arkistossa. Raportissa todetaan, että alueella on käynnistetty kotiin ja lähiyhteisöihin annettavien palvelujen kehittäminen, opiskeluhuollon palveluiden saatavuuden vahvistaminen ja nuorten matalan kynnyksen palvelukokonaisuuksien kehittäminen. Opiskeluhuollon psykologipalveluja käytti 4.–5. luokan oppilaista ja lukion 1. ja 2. luokan opiskelijoista maan toiseksi suurin osuus ja ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoista hieman keskimääräistä useampi. Mielenterveyden ja käyttäytymishäiriöiden osuus perusterveydenhuollon lääkärin avosairaanhoidon vastaanoton kirjatusta käyntisyistä oli maan suurimpia. Taulukossa 1 on kuvattu tarkemmin mielenterveyshäiriöiden esiintyvyyttä Ylöjärvellä v. 2017–2019 Sotkanet-tilastojen ja kouluterveyskyselyn pohjalta. Lasten, nuorten ja perheiden varhaisen tuen palveluista kodin- ja lastenhoitopalveluiden piirissä oli lapsiperheitä Pirkanmaalla paljon, mutta lastenneuvolan laajojen terveystarkastusten piirissä nelivuotiaita oli maan vähiten. Tämä toistuva ilmiö on tiedossa, ja alueen käsitys on, että kyseessä olisi kirjaustavasta johtuva virheellinen tieto. Lastenpsykiatriseen hoitoon pääsyä odottavien odotusajan mediaani oli maan viidenneksi pisin ja nuorisopsykiatriseen hoitoon odottavien maan toiseksi pisin. Terveystieteiden tutkimuskeskuksissa on kirjattu toimintaohje tuen ja ohjauksen tarjoamisesta mielenterveyspotilaiden omaisille tai läheisille myös koko maata useammin.

Mielenterveyshäiriöiden esiintyvyys Ylöjärvellä vuosina 2017 ja 2019 (Sotkanet ja kouluterveyskysely)

Kouluterveyskysely Ylöjärvi

2017

2019

Kohtalainen tai vaikea ahdistuneisuus, % 8. ja 9. luokan oppilaista info ind. 328	11,9	15,6
Kohtalainen tai vaikea ahdistuneisuus, % ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoista info ind. 346	8,1	8,8
Kohtalainen tai vaikea ahdistuneisuus, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista info ind. 337	8,4	8,9
Koulu-uupumus, % 8. ja 9. luokan oppilaista info ind. 3722	13,5	19,1
Koulu-uupumus, % ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoista info ind. 3724	6,9	7,9
Koulu-uupumus, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista info ind. 3723	12,9	8,2

Mielenterveysongelmien vähentämisestä sekä lasten ja nuorten käytöshäiriöiden ja mielenterveyshäiriöiden viiveettömästä hoidosta on sovittu alueen terveyskeskusten ja sairaanhoitopiirin kesken useammin kuin maassa keskimäärin. Lähetemäärien kasvun vuoksi lasten- ja nuorisopsykiatriaan on tullut jonoja. Lasten ja nuorten hoitajaksojen odotusajat olivat pitkiä. Perustason tuelle nähtiin palautuvan liian sairaita lapsia ja nuoria. Lasten psykoterapioiden saatavuudessa oli suuria haasteita ja resurssit olivat riittämättömät. Nuorisopsykiatrian ja nuorten mielenterveyspalveluiden riittämättömyyden takia nuorten hoidon jatkuvuus ei lastenpsykiatrisen hoidon päättyessä aina toteutunut. Alueen asiantuntijoiden näkemykset viittasivat myös lasten- ja nuortenpsykiatrian, sosiaalipalvelujen ja lastensuojelun puutteelliseen yhteensovittamiseen. Tunnistettua tarvetta on osaamisen lisäämiselle ja peruspalveluissa käyttöön otettaville näyttöön perustuville interventioille.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen raportin (2020) mukaan lasten ja nuorten mielenterveyden palveluketjuja on kehitetty sairaanhoitopiirin ja kuntien yhteistyössä, mutta yhteensovittamista on edelleen. Erikoissairaanhoidon näkökulmasta kuntien paikallinen palveluketjun juurrutustyö on jäänyt kesken ja perustason mielenterveyspalveluiden saatavuuden erot vaikeuttavat jatkohoitoon lähettämistä. Perus- ja erityistason työnjaossa haasteeksi koettiin samanaikainen tarve vahvistaa peruspalveluja ja järjestää palveluja vaativimmista mielenterveysongelmista kärsiville nuorille, jotka palaavat sairaanhoitopiirin palveluista perustason palveluihin. Kuntien näkökulmasta hoidon porrastuksessa oli haasteita, eikä työnjako kaikilta osin ollut selkeä. Alueella ei ollut riittävästi terapiaosaamista eikä resursseja vaikuttavien hoitomuotojen antamiseksi.

Perustason näkemyksiin erikoissairaanhoidon tuen toimivuudesta vaikuttivat perustason omien palvelujen erilaiset organisointitavat ja resursointi. Useammassa kunnassa haasteeksi todettiin lasten- ja erityisesti nuorisopsykiatrian pitkät hoitojonot ja paine hoitaa vakavasti sairaita lapsia ja nuoria perustasolla, jolloin resurssit eivät riitä varhaiseen tukeen. Yleisesti erikoissairaanhoidon tukea ei perustasolla nähty oikea-aikaiseksi eikä riittäväksi. Perustason toimintaedellytyksiä oli osassa kuntia vahvistettu, esimerkiksi lisäämällä kouluterveydenhuoltoon psykiatrisia sairaanhoitajia. Kuntien näkökulmasta erikoissairaanhoidon pääsyssä oli viiveitä ja ohjaus sairaanhoitopiiristä takaisin perustasolle tapahtui liian nopeasti eikä konsultointiin ollut sovittu toimintamalleja. Vuosina 2019–2020 on ollut käynnissä hanke, jossa erikoissairaanhoidon konsultoivan lastenpsykiatrian akuuttityöpari jalkautui varhaiskasvatukseen ja kouluun. Hanke käynnistyi kuntien toiveesta. Tässä toimintamallissa ongelmana on perustason hoitovastuullisen ohittaminen ja konsultointien jääminen kirjaimatta, eikä se tue hoidon jatkuvuutta.

Pirkanmaalla psykiatrian laitoshoidon (taulukko 2) hoitopäiviä oli sekä nuorilla että työikäisillä vähemmän kuin maassa keskimäärin, ja niiden määrä oli edellisestä vuodesta hieman laskenut. Sen sijaan 65 vuotta täyttäneillä psykiatrian laitoshoitopäiviä oli maan eniten, mutta myös näiden määrä oli edellisestä vuodesta laskenut. Mielen terveyden häiriöt ovat yleistyneet (Vorma ym. 2020). Koko maan tasolla lähes puolet työkyvyttömyyseläkkeistä johtuu mielen terveyden häiriöistä. Mielen terveysperusteisesti sairauspäivärahaa saaneiden osuus on kasvanut koko maassa, myös Pirkanmaalla.

Työikäisten kuntoutus- ja asumispalveluiden ja lääkehoidon seurannan järjestelyt sairaalahoidon jälkeen eivät olleet selkeitä. Kunnan tarjoamat mahdollisuudet eivät aina olleet erikoissairaanhoidossa selvillä. Tiedonkulussa ja yhteistyössä hoitajaksojen aikana oli erikoissairaanhoidon ja kunnan välillä alueen oman arvion mukaan parannettavaa. Ikääntyneiden hoidossa konsultaatiotukea oli saatavissa sekä erityistason erikoissairaanhoidosta, että kunnan omasta erikoissairaanhoidosta, mutta tuki ei kaikkialla ollut jatkuvaa.

Mielenterveyshäiriöiden hoitotilastot

YLÖJÄRVI	2017	2018	2019
Erikoissairaanhoidon avohoitokäynnit, lastenpsykiatria / 1 000 0 - 12-vuotiasta info ind. 2483	137,3	143,1	227,6
Erikoissairaanhoidon avohoitokäynnit, nuorisopsykiatria / 1 000 13 - 17-vuotiasta info ind. 2484	665,0	770,9	789,3
Erikoissairaanhoidon avohoitokäynnit, psykiatria / 1000 18 vuotta täyttäneitä info ind. 2482	26,4	31,6	27,6
Mielenterveyden häiriöihin sairaalahoitoa saaneet 0 - 17-vuotiaat / 1 000 vastaavanikäistä info ind. 4	5,2	3,7	
Mielenterveyden häiriöihin sairaalahoitoa saaneet 18 - 24-vuotiaat / 1 000 vastaavanikäistä info ind. 240	4,3	8,8	
Psykiatrian laitoshoidon hoitopäivät 13 - 17-vuotiailla / 1 000 vastaavanikäistä info ind. 2566	328,6	365,2	
Psykiatrian laitoshoidon hoitopäivät 7 - 12-vuotiailla / 1 000 vastaavanikäistä info ind. 2565	49,7	56,7	

Tilastoista näkyy, että yläkouluikäisten ahdistuneisuus ja koulu-uupumus ovat lisääntyneet. Lisäksi lasten, nuorten ja nuorten aikuisten psykiatrinen avo- ja osastohoito on lisääntynyt vuodesta 2017 eteenpäin. Palveluiden kysyntä on lisääntynyt myös Ylöjärven perheneuvolassa ja nuorisotiimissä. V. 2019 tulokset puuttuvat Sotkanetin tilastoista (alin taulukko)

Päihteiden käyttö Ylöjärvellä

Sotkanetin (THL) päihdeavainindikaattoriryhmien avulla saadaan tietoa päihteiden käyttöä ennakoivista tekijöistä, saatavuudesta ja yleisesti käytöstä sekä päihteiden käytön vaikutuksista ihmisten hyvinvointiin. Lisäksi Ylöjärven asukkaiden asenteita ja näkemyksiä alkoholin, huumekekeiluihin, tupakkatuotteisiin ja rahapelaamiseen on kartoitettu asukaskyselyllä 2019.

Alkoholin liikakäyttö on yksi keskeisimmistä suomalaisten hyvinvointia ja terveyttä uhkaavista tekijöistä. Terveyshaittojen lisäksi päihteiden haitallisesta käytöstä voi seurata myös sosiaalisia ongelmia. Lasten ja nuorten päihteiden käytöstä Ylöjärvellä on tilastotietoa saatavilla vuoden 2019 Kouluterveyskyselyn tuloksista. Työikäisten kohdalla tilastoja ei ole käytettävissä, mutta esimerkiksi Pirkanmaalla alkoholia liikaa käyttävien 20-64 -vuotiaiden osuus vuonna 2018 oli 28,4 prosenttia.

Ylöjärvellä on laadittu Ehkäisevän päihdetyön suunnitelma 2020–2024, joka tukee Mielenterveys- ja päihdetyön suunnitelman toteutumista. Suunnitelma pitää sisällään osittain samoja toimia ja seurantatietoa, mutta koostuu korvaajien palveluiden sijaan ennaltaehkäisevistä tukimuodoista. **Ehkäisevän päihdetyön suunnitelmassa** sivuilla 5–9 on kuvattu alueen päihteiden käyttöä ja rahapelaaminen ikäryhmittäin. Suunnitelma on luettavissa kaupungin verkkosivuilla Hyvinvoinnin edistäminen - > Hyvinvointisuunnitelmat.

4. Nykyiset palvelut

Lasten, nuorten ja perheiden palvelut

Varhaiskasvatus: Varhaiskasvatusta toteutetaan varhaiskasvatustilain ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaisesti. Varhaiskasvatukseen ovat oikeutettuja kaikki alle kouluikäiset lapset vanhempainrahakauden jälkeen. Varhaiskasvatus tukee lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista yhteistyössä huoltajien kanssa. Varhaiskasvatusta järjestetään päiväkotihoidona, perhepäivähoitona ja avoimena varhaiskasvatustoimintana. Kuusivuotiaiden velvoittava esiopetus toteutetaan perusopetuslain mukaisesti ja esiopetusta täydentävä varhaiskasvatus järjestetään päiväkodeissa tai päiväkodin läheisyydessä olevalla koululla varhaiskasvatuksen alaisuudessa.

Kunnallisia päiväkotiyksiköitä on 12 ja perhepäivähoitajia 11. Avointa varhaiskasvatusta järjestetään kahdessa toimipisteessä. Vaihtoehtona kunnalliselle varhaiskasvatukselle huoltajat voivat valita kotihoidon tuen, yksityisen hoidon tuen tai palvelusetelin. Yksityisiä palvelusetelipäiväkoteja on viisi ja yksityisiä perhepäivähoitajia 7.

Perusopetus ja 2. aste: Perusopetus on opetuksen ja kasvatuksen kokonaisuus, jossa tavoitteet ja sisällöt liittyvät yhteen ja muodostavat opetuksen ja toimintakulttuurin perustan. Perusopetusta järjestetään perusopetuslain mukaisesti vuosiluokilla 1–9. Ylöjärven kaupunki järjestää myös perusopetuslain mukaista joustavan perusopetuksen toimintaa vuosiluokkien 7–9 yhteydessä sekä lisäopetusta peruskoulunsa päättäneille.

Perusopetuksen kouluja on 10, joista neljässä järjestetään pelkästään vuosiluokkien 1-6 opetusta ja kuusi koulua on vuosiluokkien 1-9 yhtenäiskouluja. Tällä hetkellä opetusta toteutetaan 15 eri toimipisteessä.

Perusopetuksessa järjestetään yleisopetuksen ja joustavan perusopetuksen lisäksi opetusta myös erityisen tuen oppilaille alueellisilla erityisluokilla. Syksyllä 2020 aloittaa uusi alueellinen erityisluokka, joka on hoidollispedagoginen ja jossa järjestetään jaksotyypistä opetusta. Tämä Helppi-luokka toimii intensiiviyksikössä, jossa tehdään yhteistyötä samassa rakennuksessa olevan nuorten avohoidon intensiiviyksikön, Navin kanssa.

Lasten, nuorten ja heidän perheidensä tukemiseksi on v. 2019 valmistunut [Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma](#). Suunnitelma on luettavissa kaupungin verkkosivuilla Hyvinvoinnin edistäminen - > Hyvinvointisuunnitelmat.

Opiskeluhoolto: Opiskeluhoollon koulupsykologi- ja kuraattoripalveluita on saatavilla kaikissa esiopetusryhmissä, ala- ja yläkouluilla sekä toisen asteen oppilaitoksissa. Koulupsykologit ja -kuraattorit pyrkivät edistämään oppilaan ja opiskelijan hyvää oppimista, psyykkistä ja fyysistä terveyttä sekä sosiaalista hyvinvointia yhteisöllisesti ja yksilöllisesti. He kuuluvat koulujensa yhteisöllisiin opiskeluhoolto- ja kriisiryhmiin. Vuonna 2020 Ylöjärvellä oli 6 koulupsykologin tointa ja 6 koulukuraattorin virkaa. Osa-aikajärjestelyjen vuoksi työntekijöitä on 13.

Koulupsykologin työ painottuu oppilaan tai opiskelijan koulunkäynnissä, oppimisessa tai kasvussa ja kehityksessä esiin tulevien haasteiden selvittämiseen, tutkimiseen ja tukemiseen keskustelu-, tutkimus- ja tukikäynnein. Hoidon, jatkotutkimusten ja kuntoutuksen tarvetta arvioidaan tarpeen mukaan.

Koulukuraattorin työ painottuu ohjaukseen ja neuvontaan. Tavoitteena on ehkäistä ja poistaa oppilaan tai opiskelijan kehitykseen liittyviä erilaisia haasteita sekä edistää oppimista, hyvinvointia ja sosiaalisia valmiuksia tuki- ja ohjauskeskusteluihin.

Vuonna 2020 opiskeluhoollossa on näkynyt haasteena edelleen edellisten vuosien vaje koulupsykologipalveluissa sekä koronan vaikutukset palveluihin. Vuoden 2020 lopussa osa oppilaista jonotti koulupsykologin tutkimuksiin yli vuoden. Lisäksi kasvaneen tarpeen vuoksi tukikeskustelujen ensimmäisen tapaamisajan määräajoissa (7 pv, kiireellisissä tapauksissa 2 pv) ei ole aina pysytty. Tällä hetkellä työssä korostuu yksilötyö ja ns. korjaava asiakastyö, vaikka työssä pitäisi painottua ennaltaehkäisy ja yhteisöllinen työ. Näihin haasteisiin on vastattu perustamalla 1.3.2020 alkaen uusi koulupsykologin toimi ja koulukuraattorin virka. Lisäksi on saatu määräraha koulupsykologien tutkimusjonojen purkamiseen vuoden 2021 aikana.

Lasten ja perheiden sosiaalityö: Lapsiperheiden sosiaalipalvelujen tavoitteena on edistää ja ylläpitää lasten, nuorten ja perheiden toimintakykyä, sosiaalista hyvinvointia ja turvallisuutta. Lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointia ja päihteetöntä elämäntapaa edistetään tukemalla vanhempien kasvatustehtävää. Palvelu perustuu sosiaalihuoltolakiin ja on tarkoitettu ylöjärveläisille lapsille ja

perheille, joilla on vaikeasti kuormittava elämäntilanne ja tuen tarvetta. Kuormitusta voivat aiheuttaa lapsen kasvatukseen liittyvät pulmat, lapsen oireilu, vanhempien uupumus, perheen vuorovaihtuksen ongelmat, lähisuhde- ja perheväkivalta, päihteiden käyttö perheessä, mielenterveysongelmat ja muut arkeen liittyvät ongelmat.

Jokaisella kuntalaisella on oikeus palvelutarpeen arviointiin. Palvelujen tarvetta arvioidaan sopivan avun ja tukimuotojen löytämiseksi. Palvelutarpeen arvioinnin jälkeen lapselle ja hänen perheelleen voidaan järjestää tarvittavaa tukea lapsiperheiden sosiaalipalveluina. Lapsia, nuoria ja perheitä tuetaan ensisijaisesti omassa lähiympäristössään tukemalla vanhempien kasvatustehtävää ja kasvuympäristön suojaavia tekijöitä. Lasten, nuorten ja perheiden kanssa työskentelyssä on tavoitteena luoda toimivia palvelukokonaisuuksia perus- ja erityispalveluiden kanssa. Perheelle sosiaalihuollon asiakkuuden perusteella tarjottava tuki voi olla esimerkiksi ohjausta ja neuvontaa, perhetyötä tai tukihenkilö- ja tukiperhetoimintaa.

Lapsiperheiden sosiaalihuollon ennaltaehkäisevinä palveluina on mahdollista saada lapsiperheiden kotipalvelua ja Nopeaa perheohjausta. Lisäksi kauppakeskus Elossa sijaitsevalla Perhekioskilla järjestetään ohjaavaa palvelua, vanhempi-lapsi ryhmiä ja lapsiparkki-toimintaa. Näiden palvelujen avulla toteutetaan hyvinvointia tukevaa ehkäisevää työtä, ongelmien varhaista tunnistamista ja tarvittaessa tarpeenmukaiseen palveluun ohjaamista.

Lapsiperheiden sosiaalipalvelujen tavoitteena on lisätä ja kehittää yhteistyötä asiakkaiden, palveluntuottajien, organisaatioiden ja kolmannen sektorin välillä mielenterveyden edistämisen ja päihdehaittojen vähentämisen näkökulmasta. Yhteistyössä korostuu perhenäkökulman vahvistaminen aikuisten, lasten ja nuorten palveluissa.

Ylöjärvellä on perheiden tueksi erilaisia ryhmiä ja matalan kynnyksen palveluita. Arkea tukevia ryhmiä ovat mm.

- Arkeen voimaa
- Ihmeelliset vuodet
- Parisuhteen solmut
- Perhekioskin vauva- ja taaperotreffit
- Lapsiparkki
- Chat-palvelu
- Hoivaa ja leiki

Lisäksi alueella tehdään tiivistä yhteistyötä 3. sektorin toimijoiden kanssa. Lisätietoja ryhmätoimista on saatavilla omalta työntekijältä tai Terveyskioskista.

Lastensuojelu: Lasten ja perheiden terveyden ja kehityksen turvaamiseksi järjestetään palveluja sekä sosiaalihuoltolain että lastensuojelulain perusteella. Viime vuosien aikana painopistettä on pyritty siirtämään ehkäiseviin palveluihin, joiden tarkoituksena on tukea lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavia henkilöitä lapsen kasvatuksessa ja huolenpidossa.

Ehkäisevän työn ja varhaisen tuen vaikutukset ovat alkaneet näkyä lastensuojelussa. Lastensuojelun avohuollossa olevien lasten määrä on kääntynyt laskuun ja myös kiireelliset sijoitukset ovat vähentyneet. Sen sijaan huostaanottojen määrässä on tapahtunut hienoista kasvua. Viimeisen neljän vuoden aikana (2017-2020) huostassa olevien lasten määrä on vaihdellut vuosittain 64 ja 68 välillä. Suurin osa lapsista on huostaan otettaessa 14-17-vuotiaita.

Tavallisin syy nuorisoikäisten lasten huostaanottoihin on lapsen vakavat päihde- ja mielenterveysongelmat. Kasvava joukko näistä lapsista joudutaan sijoittamaan erityis- tai vaativan tason laitoshoitoon. Yhä useammin näissäkin laitoksissa ei pystytä vastaamaan lapsen tarpeisiin ja lapselle joudutaan etsimään uusi sijaishuoltopaikka, mahdollisesti useampaankin kertaan.

Lapsen sijaishuollon hoitomuoto	Perustason laitoshoido	Eryitystason laitoshoido	Vaativan tason laitoshoido	Perhehoito
Kustannus € /vrk	281	373	504	
Kustannus € /vuosi	102 500	136 000	184 000	25 000

Lastensuojelun työntekijäresurssia on saatu uusien vakanssien myötä vahvistettua kahdella sosiaalityöntekijällä. Lastensuojelun työryhmässä työskentelee tällä hetkellä kahdeksan sosiaalityöntekijää ja heidän lisäksi kolme perheohjaajaa, perheterapeutti ja johtava sosiaalityöntekijä. Resurssien lisääntyminen mahdollistaa systemaattisen lastensuojelun toimintamallin käyttöön ottamisen valtakunnallisen linjauksen mukaisesti.

Lastensuojelun systemaattisessa toimintamallissa lastensuojelu organisoidaan tiimityöksi, jossa lapsen asioista vastaavalla sosiaalityöntekijällä on tukenaan moniammatillinen tiimi, johon kuuluu myös perheterapeutti. Tiimityöskentelyn ja tiiviin asiakastyön avulla pyritään lapsen ja perheen tilanteen syvällisempään ymmärtämiseen ja sitä kautta vaikuttavampaan lastensuojelutyöhön. Mallin mukaisen työskentelyn onnistuminen edellyttää systemaattisen ajattelun omaksumista lastensuojelun lisäksi myös muissa lasta ja perhettä kohtaavissa palveluissa. Eri toimijoiden välisen tiiviin yhteistyön ja joustavan työnjaon avulla voitaisiin aiempaa tehokkaammin etsiä ja löytää ratkaisuja moniongelmaisten lasten auttamiseksi jo ennen kalliin sijaishuollon tarpeen syntymistä.

Työikäisten sosiaalityön palvelut

Työikäisten sosiaalityön palveluiden tavoitteena on tukea ja vahvistaa asiakkaiden elämänhallintaa ja työ- ja toimintakykyä. Asiakkaan tilanteeseen pyritään vaikuttamaan suunnitelmallisella, tavoitteellisella ja moniammatillisella työllä. Tavoitteena on tarjota asiakkaalle palveluita, joilla ehkäistään syrjäytymistä ja vähennetään eriarvoisuutta.

Työikäisten palvelut tarjoavat asiakkaille sosiaalihuoltolain mukaisia palveluita kuten sosiaaliohjausta, sosiaalityön palveluita, palvelutarpeen arviointia ja sosiaalista kuntoutusta. Tarvittaessa asiakkaalle laaditaan asiakassuunnitelma. Asiakkaan itsemääräämisoikeutta kunnioitetaan ja asioiden hoitaminen perustuu ensisijaisesti vapaaehtoisuuteen vahvistamalla asiakkaan osallisuutta.

Sosiaalinen kuntoutus on sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen keinoin annettavaa tehostettua tukea. Sen avulla vahvistetaan asiakkaan kykyä selviytyä arkipäivän toiminnoissa ja vuorovaikutussuhteissa. Sosiaaliseen tukeen ja kuntoutukseen kuuluu sosiaalihuoltolain mukaisesti sosiaalisen toimintakyvyn ja kuntoutustarpeen selvittäminen, ohjaus ja neuvonta, kuntoutuspalvelujen yhteensovittaminen sekä valmennus arkipäivän toiminnoista suoriutumiseen ja elämänhallintaan.

Taloussosiaalityöhön liittyvinä palveluina työikäisten palvelussa käsitellään ehkäisevän ja täydentävän toimeentulotuen hakemukset ja ohjataan asiakasta tarvittaessa myös muun sosiaaliturvan piiriin. Perustoimeentulotuki käsitellään Kelassa.

Asiakkaan asioissa tehdään tarpeen mukaan moniammatillista yhteistyötä esim. työllisyyspalveluiden, Kelan ja terveydenhuollon eri toimijoiden kanssa. Työttömien terveystarkastukset tehdään terveystieteiden terveydenhoitajan vastaanotolla. Työikäisten palveluissa hoidetaan myös maahanmuuttajien asiat.

Työikäisten sosiaalityön palvelut ovat moniammatillinen tiimi, jonka muodostavat sosiaalityöntekijä, sosiaaliohjaajat ja etuuskäsittelijät. Työikäisten sosiaalityön palvelu on tarkoitettu 18-64-vuotiaille kuntalaisille.

Ikäihmistien palvelut

Ikäihmistien mielenterveyspalveluihin voi hakeutua hyvin matalalla kynnyksellä. Asiakas voi itse varata ajan psykiatrisen sairaanhoitajan vastaanotolta tai omalääkäri, omahoitaja, kotihoito tai seurakunnan työntekijä voi ottaa yhteyttä asiakkaan puolesta. Lääkäri voi tehdä lähetteen suoraan tai perusterveydenhuollon mielenterveystiimin kautta. Keskustelukäyntejä voi olla noin 1-10 käyntiä tarpeen mukaan. Keskustelukäynnille voivat tulla eläkkeellä olevat, noin 60-90 –vuotiaat kuntalaiset. Käyntien syynä voivat olla mm. elämänmuutokset, vanhenemiseen liittyvä luopuminen, omaishoitajuus, masennus, ahdistus, uniongelmat sekä muut psyykkiset ongelmat. Keskustelut ovat luottamuksellisia. Vastaanotot ovat Ylöjärven terveyskeskuksessa ja Kurun terveysasemalla. Palvelu on maksutonta.

Päihdepotilaita, mielenterveyspotilaita tai psyykkisesti oirehtivia potilaita ohjautuu geriatrian poliklinikalle silloin, kun on tarvetta laaja-alaiseen geriatriseen arvioon, esim. kognition alenemisen vuoksi. Arviota tehdään vastaanotolla tai kotikäynnillä yhteistyössä poliklinikan moniammatillisen tiimin kanssa. Tiimiin kuuluu geriatri, muistihoitaja ja –koordinaattori, sosiaalityöntekijä, fysioterapeutti, toimintaterapeutti sekä kotitiimin työntekijät. Käytettävissä on myös kuntoutuksen ohjaaja ja asiakasohjaajat. Kotitiimi auttaa sairaalasta kotiutuessa tai tekee arviota kotihoidon aloittamisessa yhteistyössä moniammatillisen tiimin kanssa.

Geriatrian poliklinikalla ei ole tarjolla varsinaista terapiaa päihderiippuvuuteen tai mielenterveysongelmiin. Yksittäisiä kevyen supporttion jaksoja on annettu masennuspotilaille. Muistisairauden eri

vaiheissa ilmaantuvaa psyykkistä oirehtimista hoidetaan lähinnä auttamalla perhettä ymmärtämään muistisairasta, hänen käyttäytymistään sekä ohjaamaan, miten muistisairasta tulisi tukea. Tavoitteena on mahdollisimman sujuva arki kotona, mahdollisimman pitkään.

Päihde- ja mielenterveyspotilaita ohjautuu geriatrian poliklinikalle muistitutkimuksiin vuosittain alle 10. Muistisairausdiagnoosin saaneita potilaita geriatrian poliklinikalla joko geriatrin tai muistikoordinaattorin seurannassa on noin 300 potilasta, joista isolla osalla on arkea hankaloittavia psyykkisiä oireita. Lisäksi sosiaalityöntekijä, fysioterapeutti, toimintaterapeutti ja kotitiimin työntekijät tekevät kotikäyntejä päihde- ja mielenterveyspotilaiden luo. Kotikäyntien syynä ovat usein moninaiset ongelmat esim. Asumiseen ja / tai taloudelliseen tilanteeseen liittyen. Pyyntöjä kotikäynneille tulee asiakasohjauksen, kotihoidon ja muiden ammattilaisten kautta ja niiden määrä vaihtelee.

Kotihoidossa on säännöllisen hoidon piirissä myös päihde- ja mielenterveyspotilaita. Osalla lääkäripalvelut ovat mielenterveyspalvelujen kautta ja osalla omalääkärin kautta. Päihde- ja mielenterveyspotilaiden kotihoidossa nousee usein esiin haastavia ja eettisesti vaikeita tilanteita, jotka kuormittavat kotihoidon henkilökuntaa. Kotihoidon henkilökunnan koulutus- ja kehittämistoiveissa nouseekin toistuvasti esiin tarve saada enemmän keinoja päihde- ja mielenterveysasiakkaiden hoitoon.

Omaishoidon tuen piirissä päihde- tai mielenterveysongelmaiset tai muuten psyykkisesti oirehtivat asiakkaat ja heidän omaisensa havaitaan yleisimmin omaishoidon tuen arviointiin liittyvällä kartoituskotikäynnillä. Asiakkaille tehdään Rai-toimintakykyarviointi, mihin sisältyy Audit-kysely. Lisäksi Rai-arvioinnissa käydään läpi mielenterveyden ongelmia kartoittavia kysymyksiä. Jos kotikäynnillä keskustelussa käy ilmi, että asiakkaalla tai hänen omaisellaan on tarvetta päihde- tai mielenterveysasiantuntijan arvioon tai keskusteluapuun, hänelle kerrotaan mahdollisuudesta ohjautua omalääkärin, psykiatrisen sairaanhoitajan tai terveyskeskuksen päihdetiimin vastaanotolle. Lisäksi omaishoitajille kuuluvat vapaaehtoiset omahoitaja-lääkäriparin suorittamat terveystarkastukset, joissa käydään myös edellä mainittuja asioita läpi ja ohjataan tarvittaessa eteenpäin.

Omaishoitajana toimiminen on usein kuormittava tilanne koko perheelle. Tämän vuoksi omaishoitoperheissä esiintyy usein esimerkiksi masennusta tai psyykkistä oirehdintaa. Päihdeongelmista kärsiviä omaishoitoperheitä on huomattavasti vähemmän tai heidän tilanteensa on hankalampi tunnistaa. Havaittavissa on kuitenkin päihdeongelman selvä lisääntyminen ikäihmisten keskuudessa.

Peliriippuvuus on ikäihmisten keskuudessa hieman alhaisempaa kuin väestössä keskimäärin. Arviolta 2 prosentilla ikääntyneistä on peliriippuvuus (THL Avauksia 11/2010). Väestötutkimusten matlat arvot eivät välttämättä kerro koko totuutta. Ikääntyneiden ongelmapelaamista ei aina tunnisteta eikä sitä osata raportoida. Ikääntyneiden peliriippuvuuteen liittyviä haasteita ovat mm. Lisääntynyt vapaa-aika eläkkeelle siirtymisen jälkeen sekä pienentyneet tulot, jolloin ikääntyneen talous on hyvin haavoittuvainen. Mahdolliset muistiongelmät voivat vaikeuttaa rahan arvon ymmärtämistä.

Ikääntyneen väestön hyvinvoinnin edistämiseksi on v. 2019 valmistunut [Pärjätään yhdessä Ylöjärvellä](#) - Suunnitelma ikääntyneen väestön hyvinvoinnin edistämiseksi 2019-2022. Suunnitelma on luettavissa Ylöjärven kaupungin verkkosivuilla Hyvinvoinnin edistäminen - > Hyvinvointisuunnitelmat.

Vapaa-aikapalvelut

Kirjastopalvelut on tarkoitettu kaikenikäisille kaupunkilaisille. Laaja ja monipuolinen kokoelma fyysistä ja verkkoaineistoa on maksutta kaikkien käytettävissä, mikä ehkäisee syrjäytymistä ja eriarvoistumista. Kirjasto tarjoaa yhteistyökumppaninsa ATK Seniorit Mukanetti ry:n kanssa ikäihmisille tukea tietotekniikassa ja ehkäisee näin osaltaan syrjäytymistä. Tuki on vertaisohjausta, ja se tarjoaa mahdollisuuden myös vapaaehtoistyöhön.

Kirjasto palvelee eri tavoin myös niitä, jotka eivät kykene itse asioimaan kirjastossa. Kotipalvelun asiakkaaksi voi liittyä kotihoidon kautta. Tällöin kirjasto huolehtii määrääjain mieluista aineistoa (kirjoja, musiikkia, elokuvia) kotihoidon kautta kuljetettavaksi. Kirjasto toimittaa myös erilaisiin palveluasumisen yksiköihin vaihtuvia siirtokokoelmia, jotka ovat määrääjän asukkaiden käytettävissä. Lisäksi kirjastonhoitaja käy joissakin yksiköissä vinkkaamassa kiinnostavaa luettavaa.

Aikuisille on tarjolla erilaisia tapahtumia ja mahdollisuus omien tapahtumien järjestämiseen. Yhteistyössä varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen kanssa edistetään monipuolisesti lasten ja nuorten lukutaitoja. Pikkulapsiperheitä tuetaan, edistetään lukemisharrastusta ja pyritään ennaltaehkäisemään ongelmia mm. yhteistyössä Ylöjärven neuvoloiden kanssa. Kirjasto näkyy kaupunkilaisten arjessa myös osallistuessaan erilaisiin tapahtumiin (esim. Markkinat, pop up –kirjasto).

Liikuntapalvelut järjestävät ohjattua liikuntaa ja liikuntaneuvontaa erilaisille kohderyhmille sekä tarjoaa uimahallipalveluita ja vuokraa liikuntasaleja niin seurojen kuin yksityisten toimijoiden käyttöön. Ohjatussa toiminnassa pääkohderyhmiä ovat ikäihmiset, erityisryhmät sekä lasten uinninopetus. Tarjolla on lisäksi avoimia matalan kynnyksen ohjausryhmiä, joihin saavat osallistua kaikenikäiset kuntalaiset. Liikuntaneuvonta on myös matalan kynnyksen palvelua, joka on tarkoitettu kaikille kuntalaisille, jotka kaipaavat apua liikunnan aloittamiseen. Liikuntaneuvontaan voi hakeutua esimerkiksi terveydenhuollon kautta tai suoraan ajanvarauksella liikuntaneuvojille. Liikuntapalveluiden toimintaa ja tarjontaa kehitetään koko ajan asiakastarpeen mukaisesti. Lisätietoja Ylöjärven kaupungin verkkosivuilta kohdasta – [liikunta](#).

Nuorisopalvelut eli Nuorten Ylöjärvi on vapaa-aikapalveluiden alla toimiva yksikkö, jonka tavoitteena on tuottaa nuorille toimintaa, kuten avointa tilatoimintaa, kerhoja, retkiä, leirejä ja tapahtumia. Nuorisotyö on ennaltaehkäisevää matalan kynnyksen palvelua, missä on tavoitteena kuulla nuorta ja kehittää tarjottuja toimintoja nuorten toiveiden mukaisesti. Nuorisolain mukaan nuori on alle 29-vuotias, mutta nuorisopalvelut tavoittavat pääasiassa 9-18-vuotiaita ylöjärveläisiä nuoria. Ylöjärvellä on seitsemän nuorisotilan muodostama verkosto, joka tarjoaa avoimen tilatyön palveluita 9-vuotiaista ylöspäin. Lisäksi tarjolla on kulttuurisen nuorisotyön, koulussa tehtävän nuorisotyön, osallisuuden, liikkuvan nuorisotyön sekä digitaalisen nuorisotyön palveluita. Erityisnuorisotyö tarjoaa tukea ja apua nuorille haastavissa elämäntilanteissa yhteistyössä lastensuojelun kanssa. Lisätietoja Ylöjärven kaupungin verkkosivuilta kohdasta – [nuorten Ylöjärvi](#).

Ylöjärven kaupungin työllisyyspalvelut

Työllisyyspalvelut tarjoavat erilaisia palveluita, ohjausta ja neuvontaa työllistymiseen liittyvissä asioissa. Työllisyyspalveluiden palveluita ovat työttömien työnhakijoiden palveluohjaus, kaupungin palkkatuettu työ, työkokeilu, kuntouttava työtoiminta ja etsivä nuorisotyö. Työllisyyspalvelut tekevät asiakkaan palvelutarpeen ja tavoitteen mukaista tiivistä yhteistyötä muun muassa TE-palveluiden, KELAn, sosiaalitoimen, perusterveydenhuollon, mielenterveys- ja päihdepalveluiden sekä alueen oppilaitosten, työnantajien ja kolmannen sektorin toimijoiden kanssa. Yhteistyössä TE-palveluiden ja KELAn kanssa työllisyyspalvelut tarjoavat myös työllistymistä edistävää monialaista yhteispalvelua (TYP).

Työvalmennuskeskus Valpron kuntouttavaan työtoimintaan ohjaututaan palvelutarpeen kartoittamisen ja sen yhteydessä laaditun aktivointi- tai monialaisen työllistymissuunnitelman kautta. Kuntouttavassa työtoiminnassa asiakkaan kokonaistilannetta, palvelutarvetta ja asetettuja tavoitteita edelleen syvennetään. Työskentely tapahtuu erilaisilla työpajoilla työnohjauksen sekä yksilö- ja ryhmävalmennuksen keinoin asiakkaan omaa vastuuta ja aktiivisuutta korostaen Lisätietoja verkkosivuilta – [valprovalmennus](#).

Ylöjärven kaupungin työllisyyspalvelut osallistuu 1.3.2021 alkavaan työllisyydenhoidon kuntakokeiluun osana Pirkanmaan alueellista kuntakokeilua. Eduskunta on hyväksynyt lain työllistymisen edistämisen kuntakokeilusta 15.12.2020. Kokeilun kohderyhmään kuuluisivat maahanmuuttajien ja kaikkien alle 30-vuotiaiden lisäksi pidempään työttömänä olleet asiakkaat, jotka tarvitsevat usein myös muita kuin työ- ja elinkeinoviranomaisen järjestämistä vastuulla olevia palveluja. Lisätietoja hallituksen esityksestä [HE 114/2020](#) (Finlex).

Etsivä nuorisotyö työskentelee peruskoulun päättäneiden alle 29-vuotiaiden kanssa, painopiste Ylöjärvellä on täysi-ikäisten nuorten palveluohjauksessa sekä työllisyydenhoidon ja koulutuksen palveluiden selvittämisessä yhdessä asiakkaan kanssa. Etsivä nuorisotyö tarjoaa ohjausta, tukea ja neuvontaa tarvittaviin palveluihin pääsemiseksi ja on tukena jatkosuunnitelmien rakentamisessa. Yhteistyö muiden ammattilaisten ja viranomaisten kanssa on kahdensuuntaista - nuoria ohjautuu molempiin suuntiin. Nuorisolaissa määriteltyjen ilmoitusvelvollisten viranomaistahojen lisäksi myös muut viranomaiset ja yhteistyötahot voivat luovuttaa nuoren yksilöinti- ja yhteystiedot etsivään nuorisotyöhön. Nuori voi myös itse ottaa yhteyttä etsivään nuorisotyöhön matalalla kynnyksellä eri kanavia käyttäen, lisäksi Ylöjärven etsivällä nuorisotyöllä on viikoittainen nuorille tarkoitettu walk-in -päivystysaika.

Lasten ja nuorten erityispalvelut

Ylöjärvellä tehostettiin perheiden verkkoauttamisen keinoja kevään 2020 pilotissa. Rahoitus pilottiin saatiin kaupungilta. Verkkoauttaminen on pilottijaksossa koostunut *Onks tää normaalia?* – nuorten verkkoauttamispalvelusta sekä *En jaksa* -vanhempien verkkoauttamispalvelusta. Palveluntuottajana on toiminut Zoturi One Oy. Syksyllä 2020 verkkoauttamista on jatkettu perhe- ja mielenterveyspalveluiden rahoittamana ja sopimus palveluntuottajan kanssa jatkuu v. 2021 ajan. Palveluun kuuluu myös nuorten ja vanhempien chat-auttaminen kaupungin ammattilaisten toimesta.

Chat-auttajina toimii nuorisotyön, oppilashuollon, Finfamin ja perhe- ja mielenterveyspalveluiden ammattilaisia.

Nuorisotiimissä hoidetaan 13-19-v nuorten oireilua elämäntilannekriiseistä vakava-asteiseen määntukseen ja psykoottistasoiseen oireiluun. Tiimissä tutkitaan myös neuropsykiatriset häiriöt ja aloitetaan näihin tarvittaessa lääkitys. Kriisivalmiutta nuorisotiimissä ei ole. Tällä hetkellä nuorisotiimissä on hoidossa noin 300 nuorta ja läheteiden määrä on noussut vuosittain. Murrosikäisen psyykkisesti oireilevan nuoren vanhemmat tarvitsevat ajoittain hyvin tiivistä tukea ja psykoedukatiota kasvatustehtävässään.

Viime vuosina nuorten hakeutuminen mielenterveyspalveluihin on lisääntynyt ja jonotus sekä avo- että sairaalapalveluihin on kasvanut. Hoitoa ei pystytty järjestämään tarpeeksi nopeasti ja tiiviisti ja monen nuoren tilanne komplisoitui ja vaikeutui korjaavia toimenpiteitä vaativaksi. Lisäksi päihteitä käyttäviä nuoria ei oteta lainkaan hoitoon erikoissairaanhoidon. Tilanteen korjaamiseksi syksyllä 2020 Ylöjärvellä aloitti toimintansa nuorisotiimin alainen nuorten avohoidon intensiiviyksikkö **NAVI**, jossa hoidetaan intensiivisillä räätälöidyillä jaksoilla mielenterveys- ja päihdeongelmista kärsiviä 12-17- vuotiaita nuoria. Samassa rakennuksessa Mikkolantie 5:ssä toimii Helppiluokka, jonka oppilaat voivat saada palveluita myös NAVI:sta. Lastensuojelulaitoksiin sijoitettujen nuorten koulutilanearvio pystytään myös tekemään Helppiluokalla.

Perheneuvolasta saa asiantuntija-apua lapsen kasvuun, kehitykseen ja perheen vuorovaikutukseen liittyvissä asioissa. Palvelut on tarkoitettu ylöjärveläisille perheille, joissa on alaikäisiä lapsia. Kasvatus- ja perheneuvonnan toimintaan kuuluu myös perheasiainsovittelu, jota on tehty eroavien tai eroa suunnittelevien vanhempien kanssa. Vanhempien ohjaaminen perheneuvontaan tapahtuu lastenvalvojan kautta silloin, kun vanhemmat ovat kovin riitaisia ja eivätkä päässeet sopimukseen esim. lasten tapaamisista tai jos ero on jäänyt kokonaan käsittelemättä.

Perhe- ja mielenterveyspalveluissa järjestetään myös lasten puhe- ja toimintaterapiapalvelut, neuvolapsykologin palvelut ja kuntoutukseen liittyvä toiminta yhteistyössä terveyskeskuksen lastenlääkärin kanssa.

Avoterveydenhuolto

Mielenterveys – ja päihdehäiriöiden hoidon porrastuksen mukaisesti lievät ja keskivaikeat mielenterveys- ja päihdehäiriöt hoidetaan perusterveydenhuollossa. Mielenterveys- ja päihdetyötä tekevät kaikki omalääkärit ja omahoitajat normaalivastaanotoillaan. Perusterveydenhuollon mielenterveyspalveluiden hoidon porrastuksen mukaan erityisesti elämäntilannekriiseissä potilas ohjautuu omahoitajan keskustelukäynneille, joilla tuetaan potilaan kriisistä selviytymistä. Lievissä ja keskivaikeissa mielenterveyshäiriöissä potilaan diagnostisesta ja työkyvyn arvioinnista sekä lääkehoidon aloittamisesta ja seurannasta vastaa terveyskeskuslääkäri.

Päihteiden riskikäytön tunnistamisen ja päihdeneuvontaan ohjautumisen esteenä näyttää ylöjärveläisille tehdyn kyselyn perusteella olevan, ettei päihdeongelmia oteta puheeksi tai niiden hoitomahdollisuuksista tiedoteta terveydenhuollon kontaktien aikana. “Noin 45 prosenttia vastaajista koki, ettei terveydenhuoltohenkilöstö ole kysynyt tai neuvonut heitä alkoholin käyttöön tai tupakointiin liittyen. Selvä enemmistö vastaajista ei osannut sanoa, saako Ylöjärvellä helposti tukea tupakoinnin lopettamiseen tai tiedotetaanko tupakoinnin lopettamisen tukipalveluista esimerkiksi terveyskeskuksen tiloissa.”

Ehkäisevän päihdetyön suunnitelmassa sivuilla 9–16 on kuvattu alueen ehkäisevän päihdetyön palveluita. Suunnitelma on luettavissa kaupungin verkkosivuilla Hyvinvoinnin edistäminen -> Hyvinvointisuunnitelmat.

Mielenterveys – ja päihdepalvelut

Ylöjärvellä erikoistason (mielenterveystoimisto) mielenterveyspalvelut ja perusterveydenhuollon muut mielenterveyspalvelut on keskitetty perhe- ja mielenterveyspalveluihin. Päihdepalveluista vastaa pääsääntöisesti Ylöjärven päihdetiimi.

www.ylojarvi.fi

[Apua mielenterveysongelmiin](#)

Osana perusterveydenhuollon aikuisten mielenterveyspalveluja toimii **mielenterveystiimi**, johon kuuluu kolme psykiatrista sairaanhoitajaa sekä terveyskeskuspsykologi ja neuvolapsykologi. Pth:n mielenterveystiimiin palvelut on tarkoitettu aikuisasiakkaille, joilla on lieviä tai keskivaikeita mielenterveysongelmia kuten masennus- ja ahdistusoireita, jännitys- ja paniikkioireita tai univaikeuksia. Mielenterveystiimissä toteutetaan tavoitteellista, asiakkaan omia voimavaroja aktivoivaa työskentelyä kuten keskusteluhoitoa ja/tai ryhmämuotoista hoitoa sekä arvioidaan asiakkaan jatkohoidon tarvetta ja mahdollisuuksia. Hoitajakset ovat suhteellisen lyhyitä ja asiakkaan omaa toimijuutta vahvistavia. Mielenterveystiimiin asiakkaaksi tullaan pääsääntöisesti lääkärin läheteellä ja lääkäri vastaan asiakkaan lääkähoidon aloituksesta ja seurannasta sekä työkyvyn arvioinnista hoidon aikana.

Ylöjärven **päihdetiimissä** työskentelee psykiatrinen sairaanhoitaja päihdesairaanhoitajana sekä sosiaalityöntekijä. Tällä hetkellä ei ole saatavilla varsinaisia päihdelääkärin palveluita. Avosairaanhoidossa työskentelevä lääkäri toimii päihdelääketieteeseen perehtyneen lääkärin ominaisuudessa, hän vastaa omalta osaltaan päihdeasiakkaiden hoidosta. Ylöjärvi ostaa edelleen päihdepalveluita Tampereen A-klinikalta, eli Ylöjärveläiset ovat tietyin osin oikeutettuja käyttämään A-klinikan avopalveluita. Suurin osa Ylöjärveläisistä hakeutuu kuitenkin avohoitoon Ylöjärven omaan päihdetiimiin.

Päihdetiimin sairaanhoitajan käynnit perustuvat tavoitteellisiin, terapeuttisiin keskustelukäynteihin. Tavoitteet suunnitellaan asiakaslähtöisesti ja käynneillä käsitellään päihde -tai peliongelman lisäksi myös mahdollisesti esiin tulevia mielenterveyteen liittyviä ongelmia. Hoitajaksojen on tarkoitus olla suhteellisen lyhyitä, n. 5-10 käyntiä, mutta joissakin tapauksissa hoitajakso saattaa olla tätä pidempi. Päihdetiimin sos.työntekijän käynneillä pystytään kartoittamaan kokonaisvaltaisesti asiakkaan tilannetta päihteiden käyttöön liittyen sekä käsitellään päihdeongelmaa.

Päihdepalvelujen ostopalvelujen käyttöön liittyvät hoidon tarpeen kartoitukset ja konkreettiset maksusitoumukset sekä viranomaispäätökset tarvittaviin palveluihin järjestyvät myös päihdetiimin toimesta.

Asiakkaaksi hakeudutaan joko omatoimisesti tai eri tahojen ohjaamana, lähetettä ei tarvita. Päihdetiimi pystyy vastaamaan tällä hetkellä parhaiten sellaisten ihmisten tarpeisiin, joilla on riittävät kognitiiviset taidot hyötyä terapeuttisista keskustelukäynneistä, ja erilaisten terapeuttisten työkalujen käytöstä hoidossa. Päihdetiimi pyrkii tekemään tiivistä yhteistyötä mielenterveyspalveluiden, aikuissosiaalityön ja lastensuojelun kanssa. Päihdetiimin ja avosairaanhoidon yhteistyö on ensiarvoisen tärkeää.

Asiakasmäärät päihdetiimissä ovat jatkuvasti nousseet, ja luonnollisesti myös lisäresurssien tarve. Päihdeasiakkaat eivät ole homogeeninen joukko joten päihdetyöhön tarvitaan lisää erilaisia työmuotoja. Tärkeää on myös hyödyntää päihdetiimin osaaminen konsultoinnissa ja koulutuksessa.

Päihdetiimin uusi sosiaalityöntekijä on aloittanut tammikuussa 2021, ja päihdetiimin toimintaa on tarkoitus kehittää suunnitelmallisesti ja pohtia erilaisia työmuotoja. Tavoitteena on lisätä ja kehittää yhteistyötä yhteistyökumppaneiden kanssa, jotta asiakasta voidaan palvella yhdessä suunnitelmallisesti ja jolloin voidaan välttää päällekkäisen työn tekemistä. Käynnissä oleva PirSote hanke tuo osaltaan päihdepalveluihin mahdollisesti uusia käytänteitä.

5. Palvelujen käyttö ja kysyntä Ylöjärvellä

Ylöjärven perhe- ja mielenterveyspalveluita käyttää vuosittain n. 10 % kaupungin asukkaista. Lähetettä mielenterveyspalveluihin ohjautuu vuosittain yli 400, joista päihdetiimiin ohjautui 13 (2019), perusterveydenhuollon mielenterveystiimin 83 (2019) lähetettä. Mielenterveystoimistoon ohjautuu yli puolet (254 2019) lähetteistä.

Asiakasmäärät ovat perusterveydenhuollon mielenterveystyöryhmässä olleet vuosittain keskimäärin 350 asiakasta/vuosi. Vuonna 2016 aloittaneessa intensiiviyksikkö Avekissa potilasmäärät ovat kasvaneet tasaisesti toimintavuosien aikana. Vuonna 2019 aikana Avekissa oli 149 potilasta hoitajaksolla. Ikäihmisten sairaanhoitajan vastaanottokäynnit aloitettiin osittaisella resurssilla vuonna 2017 ja asiakasmäärä oli tuolloin 230 ja vuonna 2019 lähes 400. Perheneuvolan ja perhetyön asiakasperheiden määrät ovat olleet myös kasvussa (kuva 5). Yleisimmät tulokset perheneuvolaan hakeutumisessa vuosina 2018-2019 olivat ongelmat lapsen tunne-elämässä ja käytöksessä (35,37%), sekä lapsen neuropsykiatriset oireet (21,30%). Lisäksi perheneuvolaan hakeudutaan usein parisuhteen ja perhe-elämän ongelmissa (25,29%).

Ylöjärven perhe- ja mielenterveyspalvelujen asiakasmäärät vuosina 2019 ja 2020

Suorituspaikka	Asiakkaiden lkm 2019	Asiakkaiden lkm 2020
Erityistyöntekijät	947	681
Mielenterveystoimisto, Kuru	92	88
Mielenterveystoimisto, Ylöjärvi	916	908

Suorituspaikka	Asiakkaiden lkm 2019	Asiakkaiden lkm 2020
Nuorisotiimi	323	343
Nuorten intensiiviyksikkö NAVI aloitti toimintansa 8/2020	-	139
Perheneuvola, Ylöjärvi	558	583
Perusth mielenterveystiimi, Kuru	15	22
Perusth mielenterveystiimi, Ylöjärvi	265	482
Psyk. avohoidon intensiiviyksikkö AVEKKI	149	167
YHTEENSÄ	3265	3413

Pirkanmaan sairaanhoitopiiriin/TAYS tehdyt läheteet psykiatrian erikoisaloille 2017-2020

	2017	2018	2019	2020
Lastenpsykiatria	51	34	49	35
Nuorisopsykiatria	56	60	52	48
Aikuispsykiatria	188	193	200	174
YHTEENSÄ	295	287	301	257

Mielenterveyskuntoutujien asumis- ja työ/päivätoiminnan palvelut

Mielenterveyskuntoutujien avopalveluita on lisätty ja monipuolistettu viime vuosien aikana. Tavoitteena on ollut tukea kuntoutujien omatoimisuutta ja kotona pärjäämistä, jotta välttyttäisiin sairaalahoidoilta ja tehostetun asumisen piiriin joutumista. Marraskuussa 2020 Ylöjärvellä toimivassa Mielen ry:n resurssipajassa työtoiminnassa oli 43 kuntoutujaa. Työtoiminnassa kävijöiden määrä on noussut vuosittain. Marraskuussa 2020 aikana kustannusarvio oli n. 178000 €. Osa työtoiminnan kustannuksista jäi kuitenkin toteutumatta koronapandemian estäessä toiminnan kevätkaudella 2020. V. 2020 aikana Resurssipaja aloitti kotikäynnit niiden kuntoutujien luokse, jotka jäivät äkillisesti pois palvelusta tai muuten oli huolta heidän voinnistaan. Lisäksi koronapandemian aiheuttaman toimintakatkon aikana kuntoutujiin oltiin puhelinyhteydessä. Erilaisissa muissa päivätoiminnoissa (mm. Sopimusvuori, Suinula, Kuusistonkoti) oli 22 henkilöä, jonka kustannus oli 121 000 € vuonna 2019. Vuoden 2019 lopulla mielenterveyssyiden takia tukiasumisen piirissä oli 34 ylöjärveläistä. Vuosikustannukset olivat n. 727000 €. Tehostetun asumispalvelun piirissä oli 15

asukasta. Tehostetun asumisen vuosikustannukset olivat n. 610 000 €. Kuntoutuspalveluiden on arvioitu nousevan n. 100 000 € vuosittain.

Kuntoutusmuoto	Hinta € /vrk	Vuosikustannus €
Työtoiminta	42	3 pv/vk 10 000
Muu päivätoiminta	32-48	-"- 12 000
Tukiasuminen	ka. 60	21 000
Tehostettu palveluasuminen	ka. 120	42 000

Päihdehuollon ostopalvelut 2018 – 2019

Korvaushoidon Ylöjärvi kokonaisuudessaan ostaa A-klinikka oy:lta. Lisäksi käytetään Sinivainion ja katkaisuaseman palveluita. Palveluasumisessa on noin 10 asiakasta/vuosi ja kokonaiskustannukset ovat olleet vuonna 2019 325 000€. Laitoskuntoutuksessa on ollut 23 asiakasta, sekä lisäksi Avominnessä on aloittanut vuonna 2018 kaksi ja seuraavana vuonne seitsemän asiakasta. Näiden palveluiden vuosikustannukset ovat olleet vuonna 2019 62 000€ + 23 000€. Tuetussa asumisessa asiakasmäärät olivat alle 10 (2018 7 ja 2019 9) ja vuosikustannukset 56000€. Kaikkiaan päihdehuollon kustannukset olivat v. 2019 587000 €.

**A-KLINIKAN PALVELUT VUONNA EUROA 2019
2019**

ASIAKASMÄÄRÄ 2019

KORVAUSHOITO	85 000	8
KATKAISUHOITO	35 000	
HUUMEVIEROITUS	32 000	13
NUORISOASEMA + SIVUVASTAAN- OTTO	45 000	23
HUUMEHOIDON AVOPALVELUT	10 000	13
TERVEYSNEUVONTA	6 000	
AVOHOIDON KÄYNNIT	4 000	5
KUNTOUTUSHOITO	38 000	9
YHTEENSÄ	255 000	71

II SUUNNITELMAOSA

1. Mielenterveys- ja päihdetyön kehittämistavoitteet vuosille 2021-2024

Suunnitelman pohjana ovat Ylöjärven kaupungin aiemmat mielenterveystyön kokonaissuunnitelmat vuodesta 2004 alkaen. Suunnitelman tekovaiheessa ei ole vielä selvillä tuleva sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämissuunnitelma, joka vaikuttaa myös mielenterveys- ja päihdetyön suunnitteluun jatkossa.

Suunnitelma on osa Ylöjärven kaupungin hyvinvointisuunnitelmaa ja koskee monialaisesti koko kaupungin henkilöstöä ja kuntalaisia. Sen on laatinut v. 2011 perustettu hyvinvointiryhmän alainen mielenterveystyöryhmä, jonka jäsenet edustavat kaupungin eri tulosyksiköitä. Ylöjärven kaupungin mielenterveysneuvosto on yhteistyöelin mielenterveyteen liittyvissä asioissa. Neuvoston jäsenet tuovat esiin kuntalaisten tarpeita ja vievät eteenpäin mielenterveys- ja päihdesuunnitelmaan liittyviä hankkeita informoimalla omia verkostojaan.

Mielenterveystyöryhmä on nostanut kehittämisalueiksi vuosille 2021-2024 seuraavat neljä aluetta:

1. Pikkulapsiperheiden ennaltaehkäisevän tuen vahvistaminen
2. Sosiaalisen kuntoutuksen monipuolistaminen
3. Psykososiaalisen tuen varmistaminen muuttuvissa yhteiskuntatilanteissa
4. Päihde- ja peliriippuvuuden hoidon vahvistaminen

Seuraavassa tarkastellaan kunkin kehittämisalueen tavoitteita ja haasteita tarkemmin. Yksityiskohtaiset suunnitelmat on esitetty taulukossa 3.

2. Mielenterveystyön ja päihdehuollon haasteita ja ratkaisukeinoja

Vuoden 2020 aikana korona pandemia on vaikuttanut laaja-alaisesti koko yhteiskuntaan. Koronapandemia näyttää jatkuvan vuonna 2021 ja aiheuttaa edelleen monenlaisia julkisen puolen palveluiden uudelleen järjestelytarpeita ja haasteita erityisesti sosiaali- ja terveysalan palveluille. Pandemian mukanaan tuomat työllisyyteen liittyvät ongelmat lisäävät osaltaan myös tarvetta päihde- ja mielenterveyspalveluille. Viime vuosina on noussut vahvemmin esiin myös sosiaalisen median häirintään liittyvät ilmiöt sekä kyberrikollisuus. Nämä aiheuttavat yksilötasolla paljon ahdistuneisuutta ja pitkäkantoisia mielenterveyden ongelmia. Uusien yhteiskunnallisten haasteiden edessä tarvitaan alueellista kehittämistyötä. Ensikäden keinoina ovat palveluiden saatavuuden madaltaminen, tiedon, matalan kynnyksen ja digitaalisten palveluiden lisääminen, mihin tässä suunnitelmassa myös erityisesti Ylöjärvellä tähdätään.

Lasten palvelut

Haasteina Ylöjärvellä lapsiperheiden mielenterveys- ja päihdetyössä ovat olleet hoidon saatavuus ja pitkät hoitoon pääsyajat. Perheneuvolan ensikäynnille pääsy on nopeutunut, mutta erikoissairaanhoidon joudutaan edelleen jonottamaan pidempään. Lasten ja nuorten terapeuttinen hoito on perustason resurssien ja terapiamenetelmäosaamisen niukkuuden vuoksi tukikäyntiluonteista. Tarvetta on erityisesti trauma- ja lyhytterapiaosaamisen lisäämiseen perustasolle. Pidemmät psykoterapiat ovat järjestyneet TAYSin kautta tai Kelan kustantamana. Ongelmana on myös perheneuvolan kasvatusta- ja perheneuvonnan rooli palvelujärjestelmässä, joka on vanhempien tukeen painottuvaa sosiaalihuollon alaista toimintaa eikä perustasolla ole varsinaisesti lasten mielenterveyden hoitoon painottuvaa resurssia vaikkakin Ylöjärven perheneuvolassa on hyvä lastenpsykiatriresurssi. Lasten ja nuorten keskittymisongelmien selvittelyä ja lääketarpeen arviointia voidaan hyvin tehdä kouluterveydenhuollossa, minkä vuoksi ADHD-ketjun kehittäminen ja esimerkiksi koulujen psykiatristen sairaanhoitajien rooli sekä lasten terapiatukena, että ADHD- selvittelyissä yhdessä vanhempien ja koulujen kanssa sujuvoittaa monen lapsen koulutietä. Tulevassa PIRSote-hankkeessa olisi hyvä selvittää ja asemoida myös lasten mielenterveyshoidon perustason taho resursseineen niin, että terapiatakuu koskisi aidosti myös lapsia ja nuoria. Perheneuvolat ovat perinteisesti huolehtineet myös lasten psyykkisten häiriöiden hoidosta ja paine lasten terapian järjestämiseen on kasvanut viime vuosina, minkä vuoksi perheneuvolat eivät selviydy lakisääteisistä ennaltaehkäisyn ja sosiaalihuollon määräämistä tehtävistään. Myös lapsille tarvitaan omat helposti saavutettavat avohoidon mielenterveysyksiköt, jolloin erikoissairaanhoidon selviytyy hoitoporrastuksen mukaisesti vaikeiden mielenterveyshäiriöiden vaatimasta hoidosta.

Pikkulasten erilaisten kehitysviivitutkimusten jono on kasvanut viime vuosina jatkuvasti jopa vuoden mittaiseksi. Tutkimukset tulisi suorittaa 3 kuukauden sisällä (hoitotakuu). Ruuhkautumista on ollut erityisesti neuvolapsykologin tutkimuksiin pääsyssä ja lasten toimintaterapiatutkimusten saamisessa. Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmassa painotetaan vanhempien tukemista. Pikkulasten ja vanhempien vuorovaikutuksen tukemiseen on olemassa vaikuttaviksi todettuja menetelmiä ja neuvoloiden terveydenhoitajat ovat saaneet koulutusta VAVU-menetelmään. Monet vanhemmat tarvitsevat vahvistettua tukea vauvaperhevaiheessa. Vanhempien mielenterveyden ja jakamisen tukeminen on yksi neuvolapsykologin työtehtävistä vauvaperheissä. Työhön tarvitaan kuitenkin moniammatillisuutta lisää ja pikkulapsitiimiä onkin vahvistettu perheohjaajalla v. 2020 kotikäyntien mahdollistamiseksi. Tulevassa PirSote hankkeessa systeeminen työote lastensuojelussa on edelleen kehittämistyön kohteena ja tämä edellyttää pikkulapsityössä moniammatillisuuden lisäämistä ja vanhempien auttamisessa vaikuttaviksi koettujen menetelmien käyttöönottoa enenevässä määrin. Perhekeskusmallin kehittäminen osaksi tulevaisuuden sotekeskusta on tulevan Soteuudistuksen yhtenä tavoitteena. Perustason mielenterveys- ja perhekeskuspalvelujen kehittämiseksi PirSote-hankkeessa Ylöjärvelle palkataan 1 hankekoordinaattori.

Varhaiskasvatus ja esiopetus: Varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa on työskennelty vuodesta 2020 alkaen hyvinvointipedagogi hankerahoituksen avulla. Vuoden 2021 alusta hyvinvointipedagogin työparina toimii myös varhaiskasvatuksen erityisopettaja. He tukevat päiväkodeissa lasten hyvinvointia sekä vahvistavat varhaiskasvatuksen henkilöstön osaamista lasten tuen tarpeiden havain-

noinnissa ja lasten tukemisessa. Varhaiskasvatukseen ja esiopetukseen osallistuvien lasten turvallisuuden tunne lisääntyy ja lapset saavat tarvitsemansa tuen omassa ryhmässään, lasten kiinnittymisen varhaiskasvatukseen ja esiopetukseen lapsiryhmiin lisääntyy. Lisäksi tavoitteena on tukea huoltajien vanhemmuutta kehittämällä uudenlaisia ratkaisuja perheiden saavuttamiseksi. Tulevaisuuden tavoitteena on vahvistaa varhaiskasvatuksen osaamista hyvinvointityöhön suunnatulla lisäresursilla.

Kouluterveyden- ja oppilashuolto: THL:n 6/20 julkaisemassa raportissa Tiedosta arviointiin Tavoitteena paremmat palvelut Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskuksella 2019 todetaan, että Pirkanmaan yläkoululaisilla ja toisen asteen opiskelijoilla oli runsaasti huume- ja huumekokeiluja. Hyvinvoinnin edistämisen resursseja tarkasteltaessa havaittiin, että lukion kuraattoriresurssit olivat maan pienimmät ja psykologiresurssitkin hieman koko maata heikommät. Ammatillisten oppilaitosten psykologiresurssit olivat kuitenkin maan kolmanneksi parhaat. Oppilaitoksissa oli toisen asteen opiskeluterveydenhuollon lääkäriä kohden selvästi vähemmän kuin maassa keskimäärin (2017).

Viime vuosina yhä nuorempien ala-asteikäisten lasten hankaluudet koulutyössä näyttävät lisääntyneen erilaisten tunne-elämän ja käytösongelmien sekä neuropsykiatristen häiriöiden takia. Masennuksen ja ahdistuneisuuden varhaisen vaiheen hoitoon tullaan lisäämään koulutusta PirSote-hankkeessa (VIVA-hanke), jossa perustason ja koulujen oppilashuollon henkilöstön hoitomenetelmien (ICP-hoito ja Cool kids) osaamista lisätään. Nuorisotyön kautta kouluille on saatu AVI:n lisärahoituksella kouluyhteisöohjaajia, jotka helpottavat koulun arkea. Koulukuraattoreiden ja koulupsykologien asemointia joko sivistyksen tai sote-henkilöstön piiriin arvioidaan myös SOTE-uudistuksen aikana.

Lasten, nuorten ja heidän perheidensä tukemiseksi on tehty toimenpidesuunnitelmat, jotka on luettavissa [Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma](#). Suunnitelma on saatavilla kaupungin verkkosivuilla Hyvinvoinnin edistäminen -> Hyvinvointisuunnitelmat.

Oppivelvollisuuden nosto: Oppivelvollisuusikä on päätetty korottaa 18 ikävuoteen asti. Uudistuksen on tarkoitus tulla voimaan 1.8.2021. Se koskee ensimmäisen kerran perusopetuksen keväällä 2021 päättäviä nuoria eli pääosin vuonna 2005 syntyneitä. Samalla toisen asteen koulutuksesta tulee laajennetun oppivelvollisuuden piiriin kuuluvalla opiskelijalla maksutonta. Ohjausta vahvistetaan ja nivelvaiheen koulutusta kehitetään. Uudistuksen tavoitteena on nostaa koulutus- ja osaa- mistasoa, kaventaa oppimiseroja sekä lisätä koulutuksellista yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa. Oppivelvollisuuden laajentamisella nostetaan myös työllisyysastetta.

Nuorten palvelut

Nuorten mielenterveystyössä on keskeistä, että nuoret saavat matalalla kynnyksellä avun arkiympäristöissään kuten koulu- ja oppilashuollossa. Tulevina vuosina PirSoten hankkeen kautta koulutetaan kuntien oppilas- ja kouluterveydenhuollon ja perhe- ja mielenterveyspalveluiden toimijoita lyhytterapia menetelmiin, mitä kautta lievien ja keskivaikeiden mielenterveysongelmien hoito tulee

nopeutumaan ja lyhytterapian saatavuus matalalla kynnyksellä kohenee. Terapiatyöhön kouluttamisen jälkeen on huolehdittava myös terapiatyöhön kuluvaan riittävästä työntekijä- ja aikaresursista perustason palveluissa. Nuorten avohoidon intensiiviyksikkö NAVI on perustettu erikoissairaanhoidon ja perustason välimaastoon ja tavoitteena on kriisiytyneiden ja komplisoituneiden tilanteiden hoito nykyistä nopeammin ja jonotuksen minimoiminen. Odotettavissa on, että osastohoidon tarve vähenee ja vaikutukset näkyvät myös muiden korjaavien palveluiden tarpeen laskuna (sijaishuolto). Samaan suuntaan vaikuttaa myös nuorten oman kynnyksättömän päihdehoidon saaminen NAVIn kautta. Ehkäisevän päihdetyön keinoin tulee vaikuttaa myös nuorten asenteisiin esim. suhteessa kannabiksen käyttöön.

Nuorten palveluissa neuropsykiatristen häiriöiden vaikutus näkyy koulutusuran ja elämän hallinnan ongelmina. Nämä nuoret tarvitsevat monipuolista ammatillista tukea ja kuntoutusta ja myös Pirkanmaan soteuudistuksessa on tarpeen huomioida näiden nuorten kuntoutuksessa olevat katvealueet.

Työikäisten palvelut

Työterveyshuollon palvelut: Ylöjärveläiset työssä käyvät työikäiset hakeutuvat ensi sijassa työterveyshuoltoonsa, mitä kautta järjestyy työhyvinvoinnin tukemisen näkökulmasta myös mielenterveyden ja päihteettömyyden tuki ja ohjaus. Työterveyshuollolla on tärkeä ennaltaehkäisevä rooli työkyvyn, päihteettömyyden ja mielenterveyshäiriöiden tunnistamisessa ja varhaisvaiheen hoidossa. Päihde- ja riippuvuusongelmista kärsivät ylöjärveläiset ohjataan Ylöjärven päihdetiimiin. Tämä aiheuttaa osaltaan päihdetiimin ruuhkautumista ja tulevina vuosina päihdetiimin resursointia on vahvistettava.

Sosiaalityö: Tulevien vuosien aikana tavoitteena on lisätä muiden toimijoiden kanssa laadittavia yhteisiä palvelutarpeen arvioita, jolloin omatyöntekijä voi olla muualta kuin työikäisten palveluista. Lisäksi on sujuvoitettava Kelan, päihdetiimin, mielenterveys- ja työllisyyspalveluiden kanssa tehtävää yhteistyötä edelleen. Alkamassa on 1.3.2021 Pirkanmaan työllisyyden hoidon kuntakokeilu, jossa kehitetään myös kuntouttavan työtoiminnan prosessia. Suunnitteilla on lisätä jalkautumista tai aluevastaanottoa mm. Kuruun tai Viljakkalaan sekä osallistua päihdetiimin, Sinivainion ja Valpron säännöllisiin kokoontumisiin.

Työllisyyspalvelut: Suurin kehittämistavoite on asiakkaan ohjautuminen oikea-aikaisesti oikeaan palveluun. Tämä edellyttää yhteistyön edelleen kehittämistä ja prosessien rakentamista niin, että yhteistyö on mahdollisimman selkeää, juoheaa ja asiakkaan etenemisen mahdollistavaa. Konkreettisesti tämä tarkoittaa selkeitä vastuualueita ja nimettyjä tavoitettavissa olevia yhteyshenkilöitä.

Työllisyydenhoidon kuntakokeilun myötä yhteistyöverkoston kokoaminen työllisyys-, sosiaali-, terveys- ja kuntoutuspalveluissa korostuu entisestään, kun kokeilun asiakaskuntaan kuuluvien henkilöiden arvioidaan olevan ns. heikossa työmarkkina-asemassa ja heidän palvelutarpeensa tulevat olemaan useimmiten kunnan järjestämisvastuulla olevat sosiaali- ja terveyspalvelut sekä Kansaneläke-

laitoksen ja vakuutusyhtiöiden ammatillisen kuntoutuksen palvelut. Pitkittyneen työttömyyden katkaisemiseksi tarvitaan siis moniammatillista yhteistyötä: Asiakkailta saattaa olla usein myös mielen-terveys- ja päihdeongelmia, osatyökykyisyyttä sekä elämänhallintaan liittyviä sosiaalisia ja taloudellisia vaikeuksia.

Asiakkaan palvelujen koordinointi ja prosessin eteenpäin vieminen hallitusti voisi edellyttää uudenlaisen viran perustamista. Asiakkaiden voi olla vaikea hahmottaa palvelukokonaisuutta ja heidän voimavaransa ja kykynsä toimia tavoitteellisesti oikeissa palveluissa oikeaan aikaan on haasteellista. ”Työkykykoordinaattori” koordinoisi asiakkaan työllistymisprosessia, johon on mahdollista liittää oikea-aikaisesti mm. mielenterveys- ja päihdepalvelut, sosiaalityö, työllisyys- ja kuntoutuspalvelut.

THL:n julkaisussa 6/2020 Päätösten tueksi ”Tiedosta arviointiin, tavoitteena paremmat palvelut” mainitaan myös Pirkanmaan osalta Työkykyohjelma (2020-2022), jonka tavoitteena on lisätä asiakastyötä tekevän henkilöstön työkyvyn tuen osaamista sekä koota vaativien työkyvyn tuen toimijat yhteen perustamalla Pirkanmaan virtuaalinen Työkykytalo. Julkaisussa tuodaan esille samoja kehittämistarpeita mitä Ylöjärven työllisyydenhoidossa on todettu: Tuleville sote-keskuksille ja työllisyyspalveluille on syytä rakentaa yhdyspintaa.

Mielenterveys- ja päihdepalvelut

Pirkanmaan tulevaisuuden sote-keskus (PirSOTE)- hankkeen yhtenä tavoitteena on vahvistaa perustason päihde- ja mielenterveyspalveluja. Tarkoituksena on parantaa palveluiden saatavuutta, oikea-aikaisuutta sekä turvata hoidon jatkuvuus. Tavoitteena on parantaa varhaisen puuttumisen keinoja ja mahdollistaa oikea-aikaiset ja helposti saatavilla olevat palvelut kuntaisille. Matalan kynnyksen palveluille pyritään luomaan toimintamallia, jossa myös verkkopohjaiset palvelumuodot huomioidaan. Hankkeessa pyritään selkiyttämään päihde- ja mielenterveyspalveluiden kokonaisuutta sekä edistämään monialaista yhteistyötä sosiaalityön kanssa. Kehittämistyössä on tavoitteena integroida mielenterveys- ja päihdetyön toimintamalleja paremmin sote-keskuksiin soveltuviksi hyödyntäen myös digitalisaation mahdollisuuksia. Perustason toimijoiden mielenterveys- ja päihdetyön osaamisen vahvistamisella pyritään luomaan yhdenmukaiset toimintamallit ja palvelut Pirkanmaalla.

Ylöjärvellä perustason mielenterveyspalveluja kehitetään sujuvoittamalla hoitoon pääsyä ja yhdenmukaistamalla hoidon tarpeen arviointikriteerejä. Tavoitteena myös selkiyttää hoidon porrastusta ja asiakkaan hoitopolkua. Lievien ja keskivaikeiden mielenterveysongelmien hoidossa myös digitaalisten mielenterveyspalveluiden käyttöä tulisi lisätä ja vahvistaa. Jotta mahdollisimman moni kaupunkilainen saisi tarvittaessa terapeutista apua, myös ohjausta nettiterapioihin on mahdollista lisätä. Ryhmämuotoisen hoidon kehittäminen ja lisääminen parantavat niin ikään hoidon saatavuutta.

Varhaisen puuttumisen ja matalankynnyksen palveluja kehitetään POIMI-hankkeessa (Poikkeaa MIELIPOINTTIIN), joka alkaa v. 2021 aikana. Hankkeessa pyritään tarjoamaan palveluohjausta ja tukea mielenterveys- ja päihdekysymyksiin matalalla kynnyksellä perustamalla terveyskeskuksen yhteyteen MIELIPOINTTI palvelupiste. Palvelupiste on tarkoitettu perusterveydenhuollossa asioiville ai-

kuisasiakkaille tarjoamaan tietoa, ohjausta ja keskustelutukea päihde- ja mielenterveysasioissa. Tapaamisessa arvioidaan asiakkaan palvelutarvetta ja tarvittaessa ohjataan muiden palvelujen piiriin. POIMI-hankkeen tavoitteena on integroida myös eri järjestöjen toimintaa ja vertaistukea osaksi sote-keskuksen ja mielenterveyspalveluiden muuta toimintaa. Yhdistämällä MIELIPOINTTI- neuvontapalveluun eri järjestöjen palveluita, tuki monipuolistuu ja mahdollistuu esim. vertaistukitoiminnan integroiminen osaksi mielenterveys- ja päihdepalveluja. Hankkeessa tuodaan myös kokemusasiantuntijatoimintaa tavanomaisten palveluiden rinnalle. Hankkeen tavoitteena on myös sekä ammattilaisten että kuntalaisten mielenterveysosaamisen lisääminen: hanketyöntekijät ja kokemusasiantuntijat voivat järjestää mm koulutuksia, luentoja ja vertaistukiryhmiä. Hankkeessa selvitetään ja otetaan käyttöön myös digitaalisia auttamiskeinoja kuntalaisia varten.

Viime vuosina Aikuisten intensiiviyksikön potilasmäärät ovat kasvaneet jatkuvasti ja yhä vaikeampia häiriöitä hoidetaan mielenterveyskeskuksessa. Sairaalahoido on lyhentynyt entisestään osastojen ruuhkautumisen takia. Nuorten aikuisten hoito ja kuntoutustarve on lisääntynyt ja mielenterveyden ongelmia monimutkaistavat usein päihdeiden käyttö ja neuropsykiatriset ongelmat. ADHD- tutkimusten kysyntä on lisääntynyt voimakkaasti, mikä kuormittaa palveluita sekä terveyskeskuksen että mielenterveyspalveluiden puolella. Päihdeongelmien hoito vaatii jatkossa panostamista sekä perusterveydenhuollon puolella, että erikoissairaanhoidossa. Kaksois- ja kolmoisdiagnoosipotilaiden hoitoon tulisi olla päihdepsykiatrian osaamista joko konsultaation muodossa PSHP:n kautta tai oman päihdepsykiatrin välityksellä.

Psykiatrisen hoitohenkilöstön kaksinkertaistuttua viime vuosina, lisääntyy myös hoitotyön kehittämis- ja organisointitarve sekä esimiestyö, mikä vaatii oman hallinnollisen resurssinsa.

Pirkanmaan sairaanhoitopiirin ja Tampereen kaupungin välillä on käynnissä työikäisten ja ikääntyneiden psykiatrisen hoidon yhdistymishanke. Suunnitelmien toteutuessa vuoden 2021 alusta psykiatrinen sairaala- ja avohoito ovat sairaanhoitopiirin saman johdon alla. Työikäisten ja ikääntyneiden psykiatrisen hoidon yhdistämisen tavoitteena on helpottaa avohoitopainotteisten, asiakaslähtöisten palveluketjujen rakentamista yhdistämällä avo- ja sairaalahoido samaan organisaatioon, vahvistaa mielenterveys- ja päihdepalveluiden kehittämistä sekä monipuolistaa palvelutarjontaa ja helpottaa rekrytointeja keräämällä alan osaaminen yhteen. Tavoitteena on myös turvata Pirkanmaan mielenterveys- ja päihdepalveluiden saatavuus, laatu ja resurssit etenemällä kohti maakunnallista sote-yhteistyötä. Perustasolle yhdistymisessä jää vastaanottotoiminnan mielenterveystyö sekä opiskeluterveydenhuollon mielenterveyspalvelut, joille suunnataan erikoissairaanhoidon konsultaatiotukea erillisellä yhteistyösopimuksella. Yhdistyminen nähdään ensiaskeleena kohti maakunnallista mielenterveys- ja päihdetyön yhdistymistä, johon muut kunnat voivat myöhemmin halutesaan liittyä. Yhdistyminen ei koske lasten ja nuorten palveluja.

Vuonna 2023 valmistuu Taysin läheisyyteen uudisrakennus psykiatrian käyttöön ja Pitkäniemen psykiatrian tiloista luovutaan. Tämä muutos tuo somaattisen erikoissairaanhoidon tuen ja kuvantamis- ja laboratoriodiagnostiikan myös psykiatrian lähikäyttöön ja helpottaa myös mielenterveyspäivätyksen erilaisia logistiikkaongelmia Pirkanmaalla.

Ikäihmisten palvelut

Tavoitteena ikäihmisten mielenterveys- ja päihdeongelmien hoidossa on ikääntyneen mielekkään arjen hallinnan tukeminen, läheisen jaksamisen tukeminen ja sitä kautta pitkäaikaiseen hoitoon joutumisen riskin minimoiminen. Aktiivisen seurannan ja tuen tavoitteena on myös toistuvien päivystyskäyntien vähentyminen.

Kotihoidossa haasteena on hoitajien työskentely yksin asiakkaiden kotona. Tilanteet päihde- ja mielenterveyspotilaiden kohdalla saattavat olla hyvin haastavia. Hoidon toteuttaminen päihtyneelle asiakkaalle voi olla mahdotonta ja asiakkaan jättäminen yksin eettisesti kuormittavaa.

Omaishoitoperheissä mielenterveys- ja päihdeongelmiin ja niiden hoitamiseen/ hoitoon ohjautumiseen haasteita tuovat ongelman vaikea havaitseminen sekä omaishoitajuuden sitovuus. Ratkaisuehdotuksina haasteisiin voisivat olla kotiin ohjattavat mielenterveys- ja päihdepalvelut. Tai vaihtoehtoisesti olisi mahdollisuus saada nykyistä helpommin hoitaja kotiin hoidon tai terapian ajaksi. Omaishoidon tukityöntekijöiden, joiden erityisosaamista päihde- ja mielenterveystyöhön vahvistetaisiin sekä resursseja lisättäisiin. Tärkeässä roolissa ovat vertaistukiryhmät sekä muut matalan kynnyksen palvelut ja esim. Ystäväpiiritoiminnan vakiinnuttaminen osana hoitoa ja ennaltaehkäisyä. Niiden vahvistaminen, tukeminen ja tiedottaminen ovat tärkeitä. Oikein kohdennettu sekä yleinen tiedotus palveluista on aina tärkeää.

Laaja-alaisemmin ajateltuna on tärkeää myös psykogeriatrisen perusosaamisen lisääminen hoitohenkilökunnassa, kotihoidossa, hoivapalveluissa tai lisäresurssien perustaminen/siirto psykkisesti oirehtivien tai päihdepotilaiden hoitoon. Tähän keinoina on koulutuksen kohdentaminen ja/tai mentorointitoiminnan aloittaminen.

Ikäihmisten mielenterveyspalveluiden kysyntä on ollut jatkuvassa kasvussa Ylöjärvellä. Psykiatrisen sairaanhoitajan vastaanottojen määrä on lisääntynyt. Psykiatrisen sairaanhoitajan toimi on tällä hetkellä määräaikainen ja tavoitteena toimen vakinaistaminen, jotta tulevana vuosina voidaan turvata ikäihmisten mielenterveyspalvelut riittävällä tavalla.

Lisäresurssia kaivataan mielenterveyspotilaille kotiin vietävään säännölliseen tukeen. Esimerkiksi omaishoitajuus on usein hyvin sitovaa ja kaikki eivät kykene lähtemään vastaanotoille. Kotiin vietävä palvelu tulisi mahdollistaa haastavissa tilanteissa kotihoidon tueksi. Myös esimerkiksi kotona saatohoidossa olevalle henkilölle tulisi mahdollistaa kotiin järjestettävä psyykinen tuki.

III KEHITTÄMISSUUNNITELMA, SEURANTAINDIKAATTORIT JA AIKATAULU

Seuraavassa taulukossa on hahmoteltu mielenterveys- ja päihdetyön suunnitelmaa eri tavoitteiden näkökulmasta.

Selite ■ = Yhteisö ja Demokratiarooli ■ = Sivistys ja Hyvinvointirooli ■ = Elinvoimarooi

TAVOITE: PIKKULAPSIPERHEIDEN ENNALTAEHKÄISEVÄN TUEN VAHVISTAMINEN						
KEHITTÄMISKOHDE	MENETELMÄT	SEURANTA-INDIKAATTORIT	VASTUUTAHO	KAUPUNKI-STRATEGIA	AIKATAULU	MUU OHJAAVA SUUNNITELMA
Vanhempien tukimuotojen monipuolistaminen	Ihmeelliset vuodet ryhmät myös pikkulapsiperheille Varhaisen vuorovaihtuksen hoito- ja tukimallit käyttöön	Vuorovaikutus-hoittojen JA RYHMIEN määrä, kotiin tehdyt hoitokäynnit	Perheneuvola ja perhetyö, pikkulapsitiimi, neuvolat	Ennaltaehkäisevät toimintamallit	2021	Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma
Isien tukimuotojen lisääminen	Mukana Itua-hankkeessa Isäryhmät neuvolassa	Mukana olleet isät (lkm)	Perhe- ja mielenterveyspalvelut, perhetyö, neuvola	Ennaltaehkäisevät toimintamallit	2020-	Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma
Matalan kynnyksen palveluiden kehittäminen	Perhekioskin pikkulapsi-perhetyön lisääminen Etäkontaktoinnin lisääminen	Soveltuvat välineet ja henkilöstö	Perhe- ja mielenterveyspalvelut, perhetyö, neuvola	Ennaltaehkäisevät toimintamallit	2020-	Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma
Pikkulasten kehitys- viiveiden tehokas seurantaa, arviointi ja jatkohoidon järjestäminen	Psykologi- ja toimintaterapeutti-resursin lisäys	Hoitotakuu-ajassa hoitoon päässeiden ja yli 3 kk jonotta-neiden lkm	Perhe- ja mielenterveys-palvelut	Laadukkaat palvelut	2021, 2022	Terveydenhuoltolaki
Varhaiskasvatuksessa olevien lasten ja lasten huoltajien psykosiaalisen tuen vahvistaminen	Vakan hyvinvointipedagogihanke Psykologi-konsultation järjestäminen	Tuettujen lapsiperheiden määrä	Vaka, Pikkulapsitiimi	Ennaltaehkäisevät toimintamallit	2020-	Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma
Vauvaperheiden vanhempien pääsy hoitoon taataan	Neurolapsykologi-palvelu riittävää	Hoidossa olleiden määrä	Pikkulapsitiimi	Laadukkaat palvelut ja ennaltaehkäisevät toimintamallit	2021	Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma

TAVOITE: SOSIAALISEN KUNTOUTUKSEN MONIPUOLISTAMINEN

KEHITTÄMISKOHDE	MENETELMÄT	SEURANTA-INDIKAATTORIT	VASTUUTAHO	KAUPUNKI-STRATEGIA	AIKA TAULU	MUU OHJAAVA SUUNNITELMA
Masennuksen tehokas ja toimintakyvyn palauttamiseen tähtäävä hoito ja kuntoutus perustasolla	Ryhmämuotoisen hoidon kehittäminen, hoitoon pääsyn helppous omahoitajalääkäriyöparin kautta, työllisyyspalveluiden tuki, terapiaresurssin riittävyys, digitalisaation hyödyntäminen esim. ohjaaminen nettiterapiaan	Perusterveydenhuollossa hoidettujen määrä, Valpron asiakastytyväisyysskysely, Yhteistyö terveydenhuollon ja Valpron välillä, palveluiden saatavuuden ja asiakasohjauksen helppous, Omaolon kautta ohjautuneet	Poliklinikka, työllisyyspalvelut, perhe- ja mielenterveyspalvelut	Laadukkaat palvelut	2021-	Mielenterveysstrategia /STM, PirSote-hanke
Matalan kynnyksen mielenterveyspalveluiden monipuolistaminen	Mielipointti	Tilat, yhteistyö 3. sektorin kanssa	EHTA	Laadukkaat palvelut	2021	POIMI- JA PIRSOTE-hanke Mielenterveysstrategia /STM
Nuoren lieviin mielenterveysongelmiin puuttuminen varhaisessa vaiheessa	Erytisnuorisotyön yksilötyö ja ryhmät, Muut nuorisotyön toiminnot, jotka tukevat kasvua ja terveitä elämäntapoja sekä kaveruutta, terapiamenetelmät/implementaatiotyöryhmä	Asiakasmäärät, toteutuminen	Etsivä nuorisotyö, Työllisyyspalvelut/ Startti, MUKANA-HANKE, VIVA/PSHP	Laadukkaat palvelut ja ennalta ehkäisevät toimintamallit	2021	PIRSOTE-hanke (viva)
Vaikeasti työllistyvien toimintakykyä tukevien palvelujen kehittäminen	Yhteistyöverkostojen ja vastuiden sopiminen ja mallintaminen	Asiakasmäärät	Työllisyyspalvelut, Aikuissosiaalityö	Laadukkaat palvelut	2021-	PirSOTE-hanke, Pirkanmaan työllisyyskokeilu
Sosiaalisen kuntoutuksen ryhmäpalvelujen kehittäminen	Mielikahvila	Ryhmien määrä	Järjestöt, EHTA	Yhteisöllisyys	2021	POIMI-hanke
Psykogeriatrisen osaamisen lisääminen hoito- ja hoivatyössä	Riittävä resursointi ja koulutus	Resurssit saatu, koulutusta järjestetty	EHTA, Hoito- ja kuntoutuspalvelut	Laadukkaat palvelut	2021	PIRSOTE

TAVOITE: PSYKOSOSIAALISEN TUEN VARMISTAMINEN MUUTTUVISSA YHTEISKUNTATI-
LANTEISSA

KEHITTÄMISKOHDE	MENETELMÄT	SEURANTA-INDIKAATTORIT	VASTUUTAHO	KAUPUNKI-STRATEGIA	AIKATAULU	MUU OHJAAVA SUUNNITELMA
Koronapandemian aiheuttaman lisääntyneen terapiatarpeen kattaminen	Lyhytterapia-menetelmät käyttöön	Hoidettujen lukumäärä	EHTA, oppilashuolto, avoterveydenhuollon palvelut, MIELIPOINTTI	Ennalta ehkäisevät toimintamallit	2021	PirsOTE-hanke, POIMI-hanke
Mielenterveyttä tukevien matalan kynnyksen toimintojen järjestäminen (mm. elämän kriisien tuki)	Vertaistuki-ryhmät, MIELIPOINTTI, mielikahvila Omaishoitajien vertaistukiryhmät Ystäväpiiritoiminnan vakiinnuttaminen, digitaaliset menetelmät	Ryhmien määrä	Perusturva, Kaupunki-laiset MIELI-POINTTI	Palveluiden digitalisaatio Yhteisöllisyys Ennalta ehkäisevät toimintamallit	2021	POIMI- JA PIRSOTE-hanke
Vertaistoiminnan lisääminen	Kokemusasiantuntijoiden käyttö	Autettujen lkm.	MIELI-POINTTI	Yhteisöllisyys	2021-2022	POIMI-hanke
KUNTALAISTEN Mielen-terveys-osaamisen vahvistaminen	MTEA 1 ja 2 koulutukset, NMTEA nuorille	Kurssin käyneiden lkm.	EHTA, MIELI-POINTTI	Ennalta-ehkäisevät toimintamallit	2020-2022	POIMI-HANKE
Kriisiavun ylläpitäminen	Kriisi- ja trauma-koulutukset	Koulutusten määrä	EHTA	Laadukkaat palvelut	2021-	Terveydenhuoltolaki
Lähisuhdeväki-valan puheeksi ottamisen helpottaminen ja hoitoonohjaus	Koulutukset	Koulutusmäärät	EHTA Väkivaltatyöryhmä	Ennalta-ehkäisevät toimintamallit	2021-	PIRSOTE-hanke
Ikääntyneiden kotiin vietävä tuki haastavissa tilanteissa, esimerkiksi saattohoidossa	Riittävä psykiatrinen sairaanhoitaja-resurssi	Resurssi saatu	Kotitiimi, ehta	Laadukkaat palvelut	2021-	PIRSOTE-hanke Mielen-terveys-strategia
Varautuminen Kyberrikollisuuden mukanaan tuomiin kriiseihin	Henkilöstön tietosuojakoulutukset, kriisianttamiskoulutus	Koulutusten määrä	Kaupungin hallinto, Turvallisustoimi, poliisiviranomaiset	Ennalta-ehkäisevät toimintamallit	2021-	Turvallisuus-suunnitelma

TAVOITE: PÄIHDE- JA PELIRIIPPUVUUDEN HOIDON VAHVISTAMINEN

KEHITTÄMISKOHDE	MENETELMÄT	SEURANTA-INDIKAATTORIT	VASTUUTAHO	KAUPUNKI-STRATEGIA	AIKATAULU	MUU OHJAAVA SUUNNITELMA
Päihdekäytön puheeksi ottaminen lisääntyneissä terveyspalveluissa	Puheeksi ottaminen ja päihdeseulojen käyttö	Audit lkm.	Avoterveydenhuolto, EHTA, MIELI-POINTTI	Ennalta ehkäisevät toimintamallit	2020-	EPT
Työikäisten päihde-ongelmaisten hoitoon ohjaus ja jatkokuntoutus	Tarveselvitys ks. alla, moniammatillinen yhteistyö	Moniammatillisen yhteistyömallin kehittäminen	Perhekeskus, sosiaalitoimi, Työllisyyspalvelut, avoterveydenhuolto	Laadukkaat palvelut	2021-	PirSOTE
Päihteiden käytön kokonaistilanteen arviointi vuosittain (nuoret)	Tehdään selvitys, koulutus	Hoitoon ohjattujen määrä, LOUHI / THL	EHTA, Sivistys, Työllisyyspalvelut, HYTE	Ennalta ehkäisevät toimintamallit	2021-	EPT
Nuorten päihde- ja peliriippuvuuden hoidon tehostaminen	Käynnit päihdesairaanhoidajalla	Hoidettujen nuorten määrä	Nuorten intensiiviyksikkö	Laadukkaat palvelut	2020-	PirSOTE
Aikuisten päihdepsykiatrisen hoidon lisääminen	Käynnit päihdesairaanhoidajalla	Käyntimäärät	Aikuisten intensiiviyksikkö	Laadukkaat palvelut	2022-	PirSOTE
Koronapandemian aiheuttamaan lisääntyneeseen päihdekäyttöön reagointi	Päihdetyön resursoinnin lisääminen	Käyntimäärät	Poliklinikka	Laadukkaat palvelut	2021-	POIMI
Päihdepsykiatrisen osaamisen lisääminen terveyskeskukseen ja mielenterveystoimistoon	Päihdetyössä olevan osaamisen hyödyntäminen, koulutus	Yhteisten asiakkaiden lkm.	TK, MTT	Laadukkaat palvelut	2021-	PirSOTE
Psykogeriatrisen osaamisen lisääminen hoito- ja hoivatyössä	Riittävä resursointi ja koulutus	Resurssit saatu, koulutusta järjestetty	EHTA, Hoito- ja kuntoutuspalvelut	Laadukkaat palvelut	2021	PirSOTE
Kaksoisdg-potilaiden palveluketjun kehittäminen	Verkostoyhteistyön lisääminen MTT / TK	Palveluketjumalli valmis	MTT, PSHP, poliklinikka	Laadukkaat palvelut	2021-	PirSOTE

YLÖJÄRVEN MIELENTERVEYS- JA PÄIHDEPALVELUIDEN PRIORISOITU HENKILÖSTÖTARVE-SUUNNITELMA

RESURSSI-TAULUKKO PRIORISOIDEN	UUSI TOIMI / VIRKA	PERUSTAMISVUOSI	YHTEINEN TOIMI / SISÄLTYY JO AIEMPAAN	PERUSTELU TOIMINNAN ALOITTAMISELLE / VAKIINNUTTAMISELLE	KAUPUNKISTRATEGIA	MUU OHJAAVA SUUNNITELMA
1	Neuvolapsykologi	2021	Valtuusto perustanut toimen, aloitus 1.3. 2021	Kehitysviivearviot saadaan tehtyä jonottamatta hoitotakuu-ajassa ja varhaiskasvatuksen konsultointi mahdollistuu	Laadukkaat palvelut	Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma
1	Psykiatrinen sairaanhoitaja	2021	Valtuusto perustanut toimen, aloitus 1.3.2021	Pikkulapsiperheiden vanhemmuuden tuki, huostaanottojen ehkäisy /lastensuojelun tuki/ moniammatillinen työ	Laadukkaat palvelut	Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma
1	Hyvinvointipedagogi	2021-		Hyvinvointipedagogi toiminut vakassa ja esiopetuksessa hankerahoituksella 2020 > toiminnan vakiinnuttaminen	Yhteisöllisyys ja laadukkaat palvelut, ennaltaehkäisevät toimintamallit	Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma
	Kouluyhteisöohjaajat	2022-		1 Metsäkylä* (hankkeen myötä tullut toimi toistaiseksi voimassa olevaksi) 1 Kuru ja Viljakkala 1 Vuorentausta ja Siivikkala 1 Lukio ja Tredu 1 Siltatie	Ennaltaehkäisevät toimintamallit Yhteisöllisyys	Avin tuella aloitettu
1	Päihdesairaanhoitaja	2022-	1 sh terveyskeskukseen 1 Avekkiin	Päihdehoidon resurssien lisääminen päihdetiimiin Päihdepsykiatrisen hoidon ja kotiin tehtävän työn tehostaminen Avekissa ja avopalveluissa	Laadukkaat palvelut	PIRSOTE
1	Psykiatrinen sairaanhoitaja					
1	Toimintaterapeutti	2022-		Lasten kehitysviiveiden arviot ja hoito	Ennaltaehkäisevät toimintamallit	Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma
2	Psykiatrinen sairaanhoitaja	2022		Ikäihmisten ennaltaehkäisevä mielenterveystyö jatkuu/ erillishoito v. 21 ja kotiin tehtävä ikäihmisten psykiatrinen tuki mahdollistuu	Laadukkaat palvelut	Pärjätään yhdessä Ylöjärvellä
1	Päihdepsykiatri	2022	Yhteinen virka	Yhteinen (50/50%) terveyskeskuksen ja mielenterveystoimiston erikoislääkäri	Laadukkaat palvelut	PIRSOTE
1	Osastonhoitaja	2022		Mielenterveyden hoitotyön johtaminen ja kehittäminen	Laadukkaat palvelut	PIRSOTE

LIITTEET

Liite 1. Mielenterveyshäiriöiden sairastavuusindeksit ja sairaalahoidon käyttö Pirkanmaalla vuosina 2016-2019

Aikoneuvoston alue / Tajua	Luvut vuodelle 2016				Vuoden vaihtokorjauksella VMS-asetukset lup1				Tilastotiedot luvut vuodelle 2016				Käyttöindeksi / sairastavuusindeksi				Sairastavuusindeksi sairastavuusindeksi				Käyttöindeksi sairastavuusindeksi				
	2016	2017	2018	2019	2016	2017	2018	2019	2016	2017	2018	2019	2016	2017	2018	2019	2016	2017	2018	2019					
Tampere	35 882	37 504	36 907	38 818	1 975	2 479	2 877	3 488	37 857	39 983	39 784	42 306	201	209	205	214	0,52	0,54	0,52	0,54	1 519	1 692	1 815	2 067	107
Orivesi	1 541	1 068	1 098	1 085	0	0	0	0	1 541	1 068	1 098	1 085	201	141	145	144	0,55	0,39	0,40	0,39	47	44	47	50	87,5
Tampere-Orivesi	37 423	38 572	38 005	39 903	1 975	2 479	2 877	3 488	39 398	41 051	40 882	43 391	201	206	202	212	0,52	0,53	0,52	0,53	1 566	1 736	1 862	2 117	
Hämeenkyö	911	1 404	1 652	1 784	366	365	1	0	1 277	1 769	1 653	1 784	153	212	200	216	0,30	0,46	0,55	0,59	405	391	373	361	99,4
Ikaalinen	1 148	1 290	1 852	1 000	0	0	0	0	1 148	1 290	1 852	1 000	193	219	316	172	0,53	0,60	0,87	0,47	293	299	306	277	89,5
Kihniö	329	418	355	239	0	0	0	0	329	418	355	239	194	251	216	149	0,43	0,69	0,59	0,41	12	12	12	8	121,5
Pakano	875	1 329	1 021	957	0	0	0	0	875	1 329	1 021	957	158	242	188	178	0,43	0,66	0,51	0,49	40	39	38	36	87,5
Koivomäki	3 263	4 441	4 880	3 980	366	365	1	0	3 629	4 906	4 881	3 980	168	225	230	189	0,41	0,57	0,63	0,52	750	741	729	682	
Punkalaidun	151	651	776	442	0	0	0	0	151	651	776	442	59	259	315	182	0,16	0,71	0,86	0,50	83	68	67	63	93,7
Sastamala	4 260	3 716	3 651	3 933	0	0	0	326	4 260	3 716	3 651	4 259	209	183	181	212	0,57	0,50	0,50	0,54	961	836	789	733	100,5
Lounais-Pirkanmaa	4 411	4 367	4 427	4 375	0	0	0	326	4 411	4 367	4 427	4 701	192	191	195	208	0,53	0,52	0,54	0,53	1 044	904	856	796	
Kangasala	3 022	2 892	3 061	2 556	0	0	0	0	3 022	2 892	3 061	2 556	130	122	127	105	0,36	0,33	0,35	0,29	164	148	173	159	73,3
Lempäälä	1 211	1 991	1 976	2 046	366	365	365	365	1 577	2 356	2 341	2 411	97	143	141	143	0,20	0,33	0,33	0,33	105	117	129	149	79,4
Nokia	4 033	3 401	3 922	3 015	527	634	433	673	4 560	4 035	4 355	3 688	179	158	170	142	0,43	0,37	0,42	0,32	148	180	204	190	73,2
Pirkkala	1 772	1 406	1 652	1 709	0	0	0	0	1 772	1 406	1 652	1 709	125	98	114	117	0,34	0,27	0,31	0,32	92	89	103	96	55
Pätkäne	604	569	679	456	0	0	0	0	604	569	679	456	112	106	127	86	0,31	0,29	0,35	0,24	31	32	44	35	97,3
Vesilanti	337	469	366	364	0	0	0	0	337	469	366	364	103	144	112	112	0,28	0,39	0,31	0,31	18	16	20	17	62,2
Ylöjärvi	2 899	2 071	1 904	2 837	0	0	0	41	2 899	2 071	1 904	2 878	120	86	78	117	0,33	0,23	0,21	0,32	166	172	157	167	73,3
Kehyskunnat	13 878	12 799	13 560	12 983	893	999	798	1 079	14 771	13 798	14 358	14 062	132	122	126	122	0,34	0,31	0,33	0,31	724	754	830	813	
Akaa	2 418	1 601	2 048	1 366	0	0	0	0	2 418	1 601	2 048	1 366	182	121	156	105	0,50	0,33	0,43	0,29	103	116	107	106	87,6
Uusikaupunki	522	551	516	617	0	0	0	0	522	551	516	617	127	136	128	154	0,35	0,37	0,35	0,42	28	39	28	41	96,7
Välkäkoski	1 804	1 700	1 945	1 711	0	0	362	365	1 804	1 700	2 307	2 076	105	99	136	122	0,29	0,27	0,31	0,28	108	99	102	88	87,4
Etelä-Pirkanmaa	4 744	3 852	4 509	3 694	0	0	362	365	4 744	3 852	4 871	4 059	137	112	142	119	0,38	0,31	0,36	0,30	239	254	237	235	
Mänttä-Vilppula	1 085	1 703	1 374	1 397	0	0	0	0	1 085	1 703	1 374	1 397	122	194	159	165	0,33	0,53	0,43	0,45	51	61	44	49	108,1
Juupajoki	339	173	188	275	0	0	0	0	339	173	188	275	212	109	122	160	0,58	0,30	0,33	0,49	12	6	7	10	107,7
Juupajoki ja Mänttä-Vilppula	1 424	1 876	1 562	1 672	0	0	0	0	1 424	1 876	1 562	1 672	136	181	153	167	0,37	0,50	0,42	0,46	63	67	51	59	
Virtti	596	720	1 173	691	0	0	0	0	596	720	1 173	691	101	124	203	121	0,28	0,34	0,56	0,33	35	33	36	26	104
Ruovesi	311	622	574	532	0	0	280	365	311	622	854	897	79	161	226	240	0,22	0,44	0,42	0,39	26	26	31	26	97,2
Virtti-Ruovesi	907	1 342	1 747	1 223	0	0	280	365	907	1 342	2 027	1 588	92	139	212	168	0,25	0,38	0,50	0,35	61	59	67	52	
Jämsä	2 154	2 084	2 197	2 753	393	271	0	0	2 547	2 355	2 197	2 753	144	134	127	160	0,33	0,32	0,35	0,44	83	62	66	60	99,7
Kuhmolinen	108	83	199	14	0	0	0	0	108	83	199	14	52	41	100	7	0,14	0,11	0,27	0,02	5	2	5	2	82,2
Jämsä-Kuhmolinen	2 262	2 167	2 396	2 767	393	271	0	0	2 655	2 438	2 396	2 767	134	124	124	144	0,31	0,30	0,34	0,40	88	64	71	62	
Pirkanmaa	68 512	69 416	71 086	70 597	3 627	4 114	4 318	5 623	71 939	73 530	75 404	76 220	165	171	174	175	0,44	0,44	0,45	0,44	4 535	4 519	4 637	4 731	93,3

Palveluiden kysyntä Ylöjärvellä v. 2018-2019

- Lähetemäärät

Mielenterveystoimisto

Minne ohjattu lähetetiestä	2018	2019
MTT	255	254
Avokki	35	34
Perusterveydenhuollon MT-tiimi	95	83
Päihdetiimi	16	13
Ikäihmisten sh	13	5
Lähete palautettu	12	24 (5.6%)
Uusi lähete jo hoidossa olevasta	0	3
Nuorisosama	0	1
KONSULTAATIO	4	4
Nettiterapia	1	0
Muu (ODOTTAA, PENE)	2	1
Nuorisotiimi	2	2
Yht.	435	424

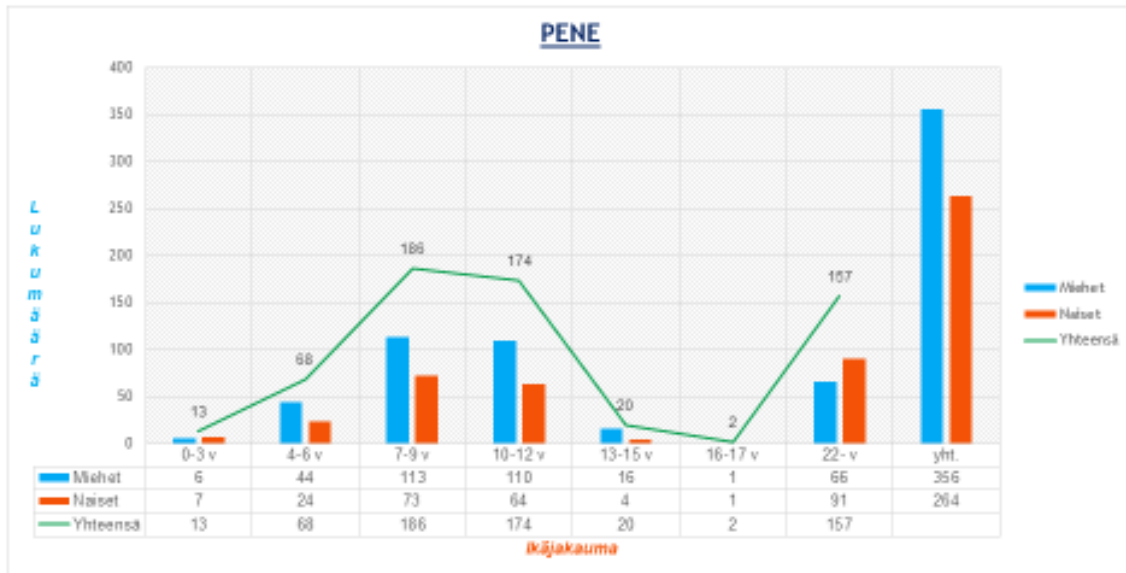
Muut tiimit

Työryhmä/työntekijä	Vuosi 2018	VUOSI 2019
Nuorisotiimi (5 tt)	138	156
Puheterapeutit (4)	192	197
Neuvolapsykologi (1)	88	115
Lasten toimintaterapeutti (1)	70	47

Liite 3. Tunnuslukuja

Tunnuslukuja	2015	2016	2017	2018	2019
Perusterveydenhuollon mielenterveystyöryhmän asiakkaat (aloitettu v. 2016)		355	384	320	337
Ikäihmisten sairaanhoitajan vastaanoton asiakaskäynnit (toiminnan aloitus v. 2017 50% työaika, v. 2019 syksystä 100%)			230	464	383
Avohoidon psykiatrisen intensiiviyksikkö Avekin hoidossa olleet potilaat (aloitettu v. 2016)		42	117	139	149
Perheneuvolan keskim. jonoaika (työpäiviä)	42	18	41	48	46
Perheneuvolan asiakasperheiden lkm			248	310	320
Perhetyö Asiakasperheiden määrä	309	433	490	494	482

Ylöjärven Perheneuvolan asiakkaat v. 2019

LÄHTEET

Sotkanet (2020) Tilastotietoja suomalaisten terveydestä ja hyvinvoinnista. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Verkkopalvelu <https://sotkanet.fi/sotkanet/fi/index>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (2009) Ehkäisevä mielenterveystyö kunnissa. Aineistoa suunnittelun tueksi. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (2020) Tiedosta arviointiin tavoitteena paremmat palvelut Sosiaali- ja terveyspalvelut TAYS-erityisvastuualueella 2019. Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen Päätösten tueksi- raportti 6/2020i. Saatavilla: <https://www.julkari.fi/handle/10024/140638>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (2020) Kouluterveyskyselyn tulokset. Saatavilla: <https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/kouluterveyskysely>

Vorma, H, Rotko, T, Larivaara, M & Kosloff, A (2020) Kansallinen mielenterveysstrategia ja itsemurhien ehkäisyohjelma vuosille 2020–2030. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2020:6 . Saatavilla: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-4139-7>

World Health Organization (2004) Promoting Mental Health. Concepts-Emerging evidence-Practice. Summary Report.

Ylöjärven kaupunki (2020) Hyvinvointisuunnitelmat. Saatavilla: <https://www.ylojarvi.fi/hyvinvointisuunnitelmat>

Ylöjärven kaupunki (2020) Ylöjärven kaupunkistrategia 2018-2028. Saatavilla <https://www.ylojarvi.fi/strategia>

Suunnitelman laatijat: Paula Pasanen-Aro, EHTA johtaja, puheenjohtaja, Jaana Roviola-Lehtonen, perhe- ja mielenterveyspalvelujen varajohtaja, Teija Lahti, ylilääkäri, Terhi Salomäki vs. nuorisotyön koordinaattori, Marjo Vesa, varhaiskasvatuksen johtaja, Liisa Nikkilä, kirjastotoimen johtaja, Timo Ylinen, tekninen isännöitsijä, Tarja Suhonen, opetuspäällikkö, Anne Uurasjärvi, työvalmennuspäällikkö, Sanna Wolan, päihdetyön sairaanhoitaja.

Suunnitelman toteutumista seurataan vuosittain MIETTEEN kokouksissa.

Lisätietoa Mielenterveydestä

Mielenterveystalo: Mielenterveystalon paikka- ja palveluhaun avulla ammattilainen, omainen tai potilas voi etsiä palveluita paikkakunnan mukaan ja/tai diagnoosiin perustuen (www.mielenterveystalo.fi).

Oiva hyvinvointiohjelma: Harjoitusten avulla voit lievittää stressiä, parantaa mielialaa ja saada lisää intoa elämään (www.oivamieli.fi).

